

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Den offentliga platsens exkluderande och inkluderande förmåga

– Utifrån fysiska element på Gustav Adolfs torg i
Malmö

The public space excluding and including abilities

– Based on physical elements at Gustav Adolf's square in Malmö

Joanna Ederyd och Sara Aneljung

Den offentliga platsens exkluderande och inkluderande förmåga - Utifrån fysiska element på Gustav Adolfs torg i Malmö

The public space excluding and including abilities

– Based on physical elements at Gustav Adolf's square in Malmö

Joanna Ederyd och Sara Aneljung

Handledare: Anna María Pálsdóttir, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Peter Dacke, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: exkluderande design, inkluderande design, offentlig plats, torg, hostile architecture, excluding design och including design.

Sammandrag

Offentliga platser har i uppgift att vara öppna för allmänheten, men ändå har exkluderande design givits större utrymme på offentliga platser världen över och så även i Sverige.

I uppsatsen undersöktes exkluderande och inkluderande design genom en kvalitativ fallstudie bestående av en inventering och ett flertal observationer vid Gustav Adolfs torg i Malmö. Observationerna genomfördes utifrån element som är vanligt förekommande på offentliga platser, vilka utgjordes av bänk, mur, toalett och fontän.

Undersökningen resulterade i hur dessa element används och av vem. Resultatet från fallstudien utgjorde underlag för en kritisk diskussion som lyfter frågan kring vad exkluderande och inkluderande design är, i de aktuella fall fenomenet förekommer samt vad konsekvenserna blir med att använda den här typen av utformning på offentliga platser.

Uppsatsen är ett bidrag till diskussionen kring problematiken och komplexiteten kring design och vem som egentligen ansvarar för de offentliga platsernas öppenhet.

Nyckelord: exkluderande design, inkluderande design, offentlig plats, torg, hostile architecture, excluding design och including design.

Abstract

Public spaces by definition are inclusive of everyone, however the use of exclusive design within public spaces is increasing throughout the world, including here in Sweden.

This dissertation examines exclusive and inclusive design through a qualitative case study of Gustav Adolf's square in Malmö. The case study consists of observations and an analysis of common elements found within public spaces such as benches, walls, toilets and fountains including how they are used and by whom.

The results of this study lead to a critical discussion about the complexity and problems with the increasing use of exclusive design and its effects on our public spaces.

Key words: exkluderande design, inkluderande design, offentlig plats, torg, hostile architecture, excluding design and including design.

Förord

Uppsatsen är resultatet av kursen kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur, på landskapsarkitektprogrammet, Alnarp. Arbetet utgår från en kvalitativ fallstudie av Gustav Adolfs torg i Malmö och berör exkluderande och inkluderande design. Utifrån fallstudien som utgörs av en inventering och observationer har en diskussion förts som behandlar konsekvenserna av exkluderande respektive inkluderande design och vikten av att öppna ögonen för fenomenet. Resultatet kan utgöra underlag till hur landskapsarkitekter och planerare kan förhålla sig till begreppen.

Vi vill tacka vår handledare och stöttepelare Anna María Pálsdóttir som under hela arbetet varit till stor hjälp och inspiration. Tack!

Vi vill även tacka de landskapsarkitekter, samhällsutvecklare, stadsträdgårdsmästare och övriga inblandade som svarat på vårt ihärdiga mejlande.

Innehållsförteckning

Sammandrag	4
Abstract	5
Förord	6
1 Inledning.....	9
1.1 Bakgrund	9
1.1.1 Exkluderande design	9
1.1.2 Inkluderande design.....	10
1.1.3 Privatisering av offentliga platser.....	11
1.2 Mål och syfte	11
2 Material och metod.....	13
2.1 Fallstudie av Gustav Adolfs torg	13
2.1.1 Fallbeskrivning.....	13
2.1.2 Inventering.....	14
2.1.3 Observation	14
2.2 Mejlkontakt	15
3 Resultat.....	16
3.1 Resultat inventering.....	16
3.2 Resultat observation	18
3.2.1 Område 1	19
3.2.2 Område 2	20
3.2.3 Område 3	21
3.2.4 Område 1-3, kväll.....	22
3.2.5 Område 1-3, natt.....	22
3.3. Resultat mejlkontakt.....	23
4 Diskussion	24
4.1 Resultatsdiskussion fallstudie.....	24
4.1.1 Användningen av Gustav Adolfs torg	24
4.1.2 Exkluderande design och exkluderande fenomen	25
4.1.3 Privatisering, kommersialism och förväntad användning	27
4.1.4 Inkluderande design.....	28
4.2 Resultatdiskussion, mejlkontakt.....	29
4.3 Metoddiskussion.....	30

4.3.1 Val av metod	30
4.3.2 Fallstudie	30
4.3.3 Validitet och dolda strukturer	31
4.3.4 Styrkor, svagheter och framtida frågeställningar	31
5 Slutsats	33
6 Referenser.....	34
Bilagor	37

1 Inledning

Upplägget för inledningen har delats upp genom att förklara begreppet exkluderande design, följt av exempel som visar på den problematik som kretsar kring fenomenet. På samma sätt förklaras därefter begreppet inkluderande design samt medföljande exempel. Slutligen klargörs den samhällsliga situationen och vad den har för påverkan på exkluderande och inkluderande design. Majoriteten av källorna som tagits med i bakgrunden är från år 2008 och framåt, vilket tyder på att ämnet är högst aktuellt i dagens samhällsdebatt.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Exkluderande design

When we talk about the ‘public’, we’re never actually talking about ‘everyone’ [...] When you’re designed against, you know it [...] Other people might not see it but you will. The message is clear: you are not a member of the public, at least not of the public that is welcome here.¹ Alex Andreou (2015)

Exkluderande design är en strategisk utformning vars syfte är att avvisa oönskade grupper och beteenden från en plats (Iragorri 2015). Exempel på exkluderande design är det subtila dekorativa armstödet på parkbänken som hindrar liggande ställningar och tidsbestämda vattensprinklers som skrämmer iväg de som dröjer sig kvar på en plats. Andra mer synliga designknep är markbeläggning med kraftiga taggar och kraftigt lutande bänkar (Andreou 2015). Den exkluderande designen påminner om den utformning som används mot duvor och annan ohyra. (Lindberg 2015).

År 2014 skrev Fredrik Edin sitt examensarbete, “The Message Is the Medium” om ämnet exkluderande design. I sitt arbete skrev han om så kallade “luffarsäkra bänkar” ur ett ideologiskt perspektiv. Hans arbete har varit inspiration till den här uppsatsen. Edin (2015, s.16) beskriver att föremålen i sig inte är fenomenet exkluderande design, utan det är samhället som dessa påträffas i som har en exkluderande struktur. Bakom designen finns medvetna beslut, med ett syfte som samhället ansvarar över och som begränsar tillgängligheten av en plats eller ett föremål. Alex Andreou som skriver för brittiska The Guardian (2015) menar likt Edin att exkluderande design aldrig uppkommer slumpmässigt och beskriver fenomenet på följande sätt: ”It is a sort of unkindness that is considered, designed, approved, funded and made real with the explicit motive to exclude and harass”.

På senare tid har fenomenet exkluderande design uppmärksamrats alltmer i olika medier. Nedanstående exempel visar på hur exkluderande design kan uttryckas på olika platser i världen.

Bänken “Pay and Sit” är försedd med metalltaggar. För att du ska få lov att sitta på den behöver du betala och då skruvas taggarna in. När tiden tagit slut vecklas taggarna ut igen och vill du sitta längre får du betala på nytt. Bänken började som en satirisk konstinstallation av konstnären och fotografen, Fabian Brunsings år 2008 som kritiserade ett samhälle där exkluderande design är allt mer vanligt förekommande. Dock var det inte alla som förstod kritiken som Brunsings framförde. Bänken sågs, av vissa, som ett föredöme och installerades på riktigt i Yantai Park, Kina. (Andreou 2015)

“Pay and Sit”-bänken kan tyckas vara ett oblygt extremfall, men faktum är att den inte skiljer

¹ Då citatet är hämtat ur en tidningsartikel har vi valt att ta bort delar där journalisten själv kommenterar i nämnt citat

sig särskilt mycket från andra exempel. Ett av dem är den omtalade Camden-bänken. Bänken finns i London (Quinn 2014) och med sin subtila, genomtänkta design exkluderas oönskade grupper av människor från användning. Bänkens ojämna och hala utformning gör det omöjligt att både ligga och skejta på den (Svensson 2015). Bänken är även behandlad på sådant sätt att färg rinner av. På nedre delen av bänken har utrymme gjorts för att kunna placera handväskan så att den inte ska bli stulen (Edin 2015). Enligt Quinn (2014) avvisar bänken de beteenden som inte anses höra hemma på offentliga platser.

När tågstationen Triangeln i Malmö var färdigbyggd fick hållplatsen många protester gällande bänkarna. Anledningen till protesterna var att bänkarna var glatta och lutade så mycket att det inte gick att sitta på dem. Efter kritiken justerades bänkarnas lutning. Idag kan du sitta på dem, men de lutar fortfarande vilket gör det omöjligt att ligga på dem (Anjou 2011). Enligt Edin döljer den lutande bänken maktrelationer. Dessa maktrelationer visar sig genom att oönskade grupper inte förekommer på platsen eftersom den exkluderande designen har avvisat dem (Edin 2014, s.55). I exemplet från Triangeln visas det på hur ett elements exkluderande förmåga blir viktigare än funktionen.

Ett argument till varför offentliga platser utrustas med exkluderande design är för att ge en ökad trygghet. På Kungsholmen i Stockholm har klagomål om osäkerhet lett till att staket har satts upp under en trappa. Trappan var tidigare en skyddad sovplats för de hemlösa men på grund av staketet kan de inte längre utnyttja utrymmet. (Norrländska socialdemokraten, (NSD) 2015)

Dagens Nyheter (Iragorri 2015) tillfrågade politiker om vad de tycker om Stockholms användande av exkluderande design. Två partier var överrens om att lösningen inte finns i exkluderande design, och där ett av dem hävdade att det är politikernas ansvar att arbeta bort utanförskap i staden. Ett annat parti uttalade sig om att de offentliga miljöerna är viktiga för stadens liv och där dessa platser bör inkludera och ge skydd åt alla. Ytterligare ett parti ansåg att exkluderande design är ett bra sätt att avvisa människor från att sova på en plats, då det av olika skäl inte är lämpligt. Ett femte parti tyckte det är upp till fastighetsägarna att bestämma om exkluderande design är en lämplig åtgärd för att skapa en säker och trygg miljö.

1.1.2 Inkluderande design

Inkluderande design innebär att användandet av en produkt eller tjänst ska vara universell. Den har som syfte att medföra lösningar som gör att produkter, byggnader och miljö ska kunna användas av alla. På offentliga platser innebär det att alla ska räknas in som användare (ADA 2010).

Istället för att utestänga oönskade grupper genom exkluderande design ska alla inkluderas genom medskapande (Svensson 2015). Det är ett något som projektet Decode försöker eftersträva. Decode drivs av Södertörns högskola, Stockholms universitet och Upplands Väsby kommun. Projektet använder sig av inkluderande design genom att ta tillvara på användarnas kunskap i besluten kring hur en plats ska gestaltas. I projektet gjordes en pilotstudie i Stigbergsparken i Stockholm där de tog hjälp av "A-lagarna"² med att skissa fram ett förslag till en ny park. "A-lagarna" vistas mycket i parken och har därför en djup kunskap som de kan bidra med i planeringsprocessen. Björn Hellström som är projektledare för Decode menar att när brukarna får delta i planeringsprocessen, blir förståelsen större för hur människor rör sig på platsen (ADA 2010).

Ett annat exempel som står i kontrast till exkluderande design är i Vancouver, Kanada, där man har försökt inkludera alla i användandet av bänkar. Rain City Housing har tagit fram en bänk som på dagen är avsedd för att sitta på, vilket illustreras av texten "this is a bench". Nattetid är det möjligt att fälla ner ett tak över bänken. Taket är försett med texten "This is a bedroom" och initiativet är tänkt att upplysa om den problematik som finns kring hemlöshet i staden (Withnall

² A-lagare är ett uttryck som Björn Hellström använder i intervjun med Dagens Nyheter

2014).

Dock är det inte helt okomplicerat att inkludera flera grupper på en plats. Ett exempel som visar på det är Esperantoplatsen i Göteborg. Där uppkom en konflikt mellan skejtare och de boende i området. Upphovet till konflikten började med att den hårdgjorda utformningen av platsen var omtyckt av ungdomar som använde platsen för skateboardåkning. Från de boende upplevdes aktiviteten irriterande, bland annat på grund av de höga ljuden som uppkom när brädor slogs mot betongen. Kommunen fick gå in i syfte att försöka lösa konflikten och en åtgärd var att montera så kallade "skate stops" på platsen, vilket skulle förhindra skejtarna från att bruka platsen. Skateboardåkarna som inte ville lämna platsen plockade demonstrativt ner dem. Följden till de boendes fortsatta missnöje ledde till att de försökte förstöra skateytan genom att strö glas och grus på platsen (Stadsbyggnadsdialogen 2012).

1.1.3 Privatisering av offentliga platser

I denna uppsats används begreppet offentlig plats och mer specifikt menas då den fysiska offentliga platsen. Eftersom Internet också kan betraktas som ett offentligt rum har avgränsningen i detta arbete dragits till den fysiska miljön. Offentliga platser kan bestå av torg, parker, gallerior och gator som är *tillgängliga för allmänheten* (Nationalencyklopedin 2015).

Arkitekterna Jan Gehl och Birgitte Svarre (2013, s.17) har gjort studier över det offentliga livet i staden. De hävdar att offentliga platser är det forum där vi kan möta människor med olika bakgrund, med andra tankar och värderingar än våra egna. Genom dessa möten får vi en större förståelse för varandra och vår omgivning. I samband med att stadens offentliga platser privatiseras alltmer, har fenomenet exkluderande design blivit vanligare (Ekenberg 2015).

Vidare beskriver Ekenberg (2015) att människor vill sätta upp barriärer mellan vad som upplevs som privat respektive offentlig sfär, liksom de flesta sätter upp staket runt sin trädgård, som en avgränsning mot passerande på gatan. Det är ett fenomen som gått från den privata trädgården till de offentliga platserna i urban miljö, där grupper av människor exkluderas från platser som anses allmänna. Den ökade privatiseringen har lett till att våra offentliga platser krymper och detta beror på kommersialismens utbredning anser Don Mitchell som är professor i geografi, vilket följande exempel visar (Mitchell 2003, s.141).

Författaren och journalisten Naomi Klein (2000) har skrivit boken "No Logo" där hon kritiserar den kapitalistiska samhällsutvecklingen runt om i världen. Hon skriver om hur reklamkulturen i större städer har tagit offentliga platser i anspråk och hotar därmed stadens liv. Vidare beskriver hon om hur skateboard, graffiti, tiggeri, gatuförsäljare och gemensamma odlingar motas bort av polis och klassas som brottslig verksamhet. Ett annat exempel som visar på hur privatiseringen av offentliga platser har lett till exkluderandet av oönskade grupper är från Paul Kingsnorth (2009) som hävdar att exkluderande design är en del av utvecklingen till det kapitalistiska samhället där offentliga platser köps upp. Därefter används olika medel som regler och design som uppmuntrar konsumenter till att vistas på platsen medan oönskade aktiviteter avvisas. Exempel på oönskade aktiviteter är musicerande, politiska demonstrationer, skateboardåkning och hemlöshet.

I samband med en ökad urbanisering runt om i världen blir de offentliga platserna allt viktigare. Men var ska det offentliga livet mötas när dessa platser köps upp och krymper till förmån för kommersiell verksamhet?

1.2 Mål och syfte

Målet är att ta reda på hur olika element på Gustav Adolfs torg i Malmö används med syfte att undersöka om de har en exkluderande eller inkluderande design, vilket ska utgöra diskussionsunderlag inom ämnet.

Ett vidare syfte är att lyfta konsekvenserna av exkluderande och inkluderande design, som uppstår när landskapsarkitekter och planerare gestaltar offentliga platser.

De frågeställningar vi har utgått ifrån är:

- Hur används utvalda element på Gustav Adolfs torg i Malmö?
- Hur behandlar landskapsarkitekter och planerare begreppen exkluderande och inkluderande design i gestaltningsprocessen?
- Vad blir konsekvenserna av exkluderande och inkluderande design på offentliga platser?

2 Material och metod

I Metodavsnittet kommer studiens utformning att preciseras för insamlingen av datamaterial. Avsnittet är uppdelat i två delar, där den första delen beskriver fallstudiens platsval, Gustav Adolfs torg och dess omgivning, följt av inventering och observation av platsen. I följande del förklaras insamlingen av primärmaterial som har gjorts i form av mejlkontakt med yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare.

2.1 Fallstudie av Gustav Adolfs torg

Studien avgränsar till offentliga platser i urban miljö, där valet blev Gustav Adolfs torg i Malmö med anledning av dess centrala läge i staden. Avgörande för att valet gjordes efter en jämförelse av olika platser. Torget har en varierande omgivning och det personliga intrycket var att platsen saknar en tydlig målgrupp vilket hade betydelse för att undersökningen skulle undvika förutfattade meningar. Torget beskrivs dessutom av Malmö stad som "Malmös mest omtyckta torg" (Malmö stad, hemsida).

2.1.1 Fallbeskrivning

Torget är stadens vardagsrum och stadens finrum. Det är här vi visar upp oss för varandra. Det är här vi stämmer möten. Det är här vi diskuterar. Gustav Adolfs torg är ett av Malmös viktigaste torg. Ilmar Reepalu³ (1999).

Figur 1. Gustav Adolfs torg. (Sara Aneljung 2015-05-20)

Gustav Adolfs torg har en central placering i Malmö stad vilket leder till att platsen naturligt befolkas av människor i rörelse. Torget grundades i början av 1800-talet och tidigare bestod

³ Tidigare kommunalråd i Malmö

området av sankmark och låg utanför den dåvarande stadsvallen. Idag är torget en plats för möten. Det centrala läget och de lummiga gröna inslag som finns på platsen lockar många människor. Det stora antal busslinjer som har uppehåll här har även gjort torget till en viktig knutpunkt i Malmö stad (Malmö stad, hemsida) vilket Lynch (1960, s.75) skulle likna vid en nod. Här firas högtider och hålls evenemang året runt, bland annat julmarknad och Malmöfestivalen (Expedia). Torget är omgivet av gamla anrika byggnader som Malmö teater, Rivieran och Vallhallapalatset. I söder ligger Trygghuset som har en modernistisk arkitektur medan torgets västra del gränsar till Gamla begravningsplatsen. (Malmö stad, hemsida)

År 1997 gick torget igenom en förvandling med landskapsarkitekten Sven-Ingvar Andersson i spetsen (Malmö stad, hemsida). Han ville att torget skulle bevara "den gamla" stilen, bland annat genom markläggning av gatsten. Andersson ville tydliggöra torget och få det att hänga ihop med angränsande citystråk bestående av Södergatan och Södra Tullgatan. I ett filmklipp intervjuas Andersson i samband med arbetet av Gustav Adolfs torg. Där uttrycker han att ett torg bör vara ändamålsenligt och att kärnan i arbetet med Gustav Adolfs torg var att göra en naturlig paus i staden. Torget skulle bidra med gröna inslag och som användning för vardagliga aktiviteter. (Youtube 1999)

2.1.2 Inventering

En inventering gjordes över hur torget ser ut idag som även redogjorde för hur torgets element förhöll sig till varandra. Genom platsanalysen kunde torgets fysiska läge och innehåll fastställas. Vid inventeringen av Gustav Adolfs torg bestämdes att observationsplatsen skulle delas upp på mindre områden inom torgytan eftersom torget är stort och svårt att överblicka när det är mycket människor i rörelse. De olika områdena innehåller ungefär samma element, vilka valdes utifrån att de är vanliga beståndsdelar på en torgyta. Elementen som observerades var: bänk, fontän, mur och offentliga toaletter. De tre förstnämnda elementen förekom inom alla områden medan toaletterna endast fanns i område 1. Samtliga områden hade fontän men utformningen av dessa skiljde sig åt. Murarna i de olika områdena varierade i höjd mellan cirka 0,5-1 meter.

2.1.3 Observation

Observation beskrivs av Gehl & Svarre (2013, s.XII) som nyckeln till att studera det offentliga livet. Genom studier av offentligt liv kan den urbana miljön utvecklas och förbättras. På så sätt kan filantropiska städer motiveras och främjas Gehl & Svarre (2013, s.XII). Icke deltagande platsobservationer av Gustav Adolfs torg ska därför ligga till grund för att besvara frågan, hur elementen på torget används. Formuläret som skapades och användes under observationerna baseras på Gehl & Svarres bok "How to study public life" (2013, s.25). I boken beskriver de att vid en observation bör följande omständigheter noteras: väder, datum, tid på dygnet samt årstid. Dessa faktorer skall underlätta upprepning av försöket. Gehl & Svarre (2013, ss.13-17) beskriver även att det är relevant att svara på frågorna vem, var och vad under en observation. Dessa faktorer i kombination med kön, ålder samt övriga kommentarer menar Gehl & Svarre (2013, s.2) svarar på vilka de vanligaste förekommande, men även uteblivna, aktiviteterna och användarna är. Viktiga förutsättningar för att undvika ett subjektivt resultat vid observationer är att avhålla sig från individuella tolkningar och uppfattningar (Bell 2006, s.191).

Torsdagen den 23:e april genomfördes observationer under en timme på klockslagen 09.00, 11.00, 14.00 och 20.00. Ytterligare ett tillfälle för observation gjordes under onsdag natt, den 29:e april, 01.00-02.00. Tidpunkterna för observationerna valdes för att få en spridning under dygnet. Med en manuell undersökning i form av en icke deltagande observation, kartlades hur och vem som använde platsens utvalda element, genom att aktiviteten kring elementen bedömdes. Det innebär att resultatet baseras på att en person kunde utföra flera aktiviteter.

Användarna av föremålen kategoriserades med stor försiktighet för att bevara anonymitet och

inte kränka någons integritet. Åldersspannet med tio års intervaller valdes för att underlätta kategoriseringen av ålder. Se bilaga observationsformulär.

2.2 Mejlkontakt

För att få en förståelse och insyn i hur kommuner och arkitektkontor i Sverige behandlar begreppen exkluderande och inkluderande design i gestaltungsprocessen kontaktades yrkesverksamma inom området. Metoden som valdes var mejlkontakt vilket kan klassas som en narrativ undersökning. Genom den här metoden kan människor uttrycka personliga beskrivningar vilket kan förklara den politiska situationen (Gray 1998, s. 12).

Motiveringen till valda kommuner var för att få en geografisk spridning samt att några av de kontaktade kommunerna vid något tillfälle har nämnts i mediala sammanhang gällande exkluderande och/eller inkluderande design. Sammanställningen av svaren har sedan anonymiserats genom att de tillfrågade angetts som person 1, person 2 etc. Mejllet med frågorna som de har besvarat finns som bilaga mejl.

2.3 Avgränsningar

På grund av tidsbegränsning har vi inte gått in på ett individperspektiv eller någon ingående definition av de olika samhällsgrupper som använde elementen. Vi har istället tittat på hur variationen av användning ter sig utifrån de faktorer nämnda i 2.1.3 Observationer.

Barn i åldern 0-10 år var i ett åldersspann som valdes att inte uppdelas utifrån kön utan kategoriseras som barn. Det hade både varit svårt att avgöra vid observationerna och har ingen större påverkan för resultatet.

I uppsatsen kommer uttrycket oönskade grupper att användas. Det innebär de grupper som den exkluderande designen strategiskt vill avvisa från en offentlig plats. Ett exempel på en sådan grupp är skejtare som exkluderas när element på offentliga platser förses med t.ex. metallkonstruktioner för att försvåra skejtboardåkning.

3 Resultat

Nedan presenteras resultatet från fallstudien gällande Gustav Adolfs torg. Resultatet är uppdelat i delarna inventering och observation. Därefter presenteras de svar som inhämtades utifrån mejlkorrespondens med arbetsverksamma landskapsarkitekter och planerare.

3.1 Resultat inventering

Nedan visas uppdelningen av de områden där observationerna utfördes.

Figur 2. Reviderad illustrationsplan (Hammer, A. Sohlberg, A. Persson, A. 1994. Malmö stadbyggnadskontor)

Nedan visas de olika element som observerades:

Figur 3. Bänk (Sara Aneljung 2015-05-19)

Figur 4. Mur (Sara Aneljung 2015-05-19)

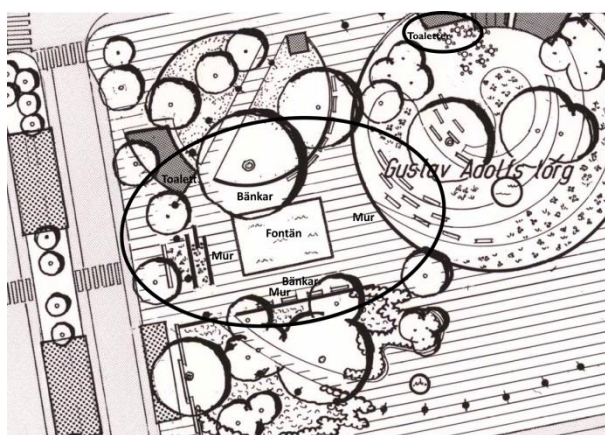

Figur 5. Fontän (Sara Aneljung 2015-05-19)

Figur 3. Offentlig toalett (Sara Aneljung 2015-05-19)

Område 1

Figur 4. Reviderad illustrationsplan (Hammer, A. Sohlberg, A. Persson, A. 1994. Malmö stadbyggnadskontor)

Figur 5. Område 1 (Joanna Ederyd 2015-05-20)

Område 1 innehåller femton bänkar, en fontän, två murar och skiljer sig från övriga då det inom detta område finns offentliga toaletter, som räknades in som element under observationen. Bänkarna har armstöd på bägge sidor vilket är genomgående för alla bänkar i samtliga områden. Vissa bänkar är smutsiga och är i övrigt relativt tätt placerade. Samtliga bänkar är placerade längs en mur och står delvis i skugga på grund av omkringliggande träd. Fontänen är stor, påslagen och det finns möjlighet att sitta på dess kant. Muren i västra delen ligger i anslutning till busshållplatsen och går att sitta på likt den i öster som är placerad intill en perennplantering. Murarna i området är alla i samma höjd. Toaletterna markerade på kartan kan användas mot en avgift på tio kronor, under bestämda öppettider då toaletten är bemannad och övriga toaletter är öppna dygnet runt för en avgift på fem kronor.

Område 2

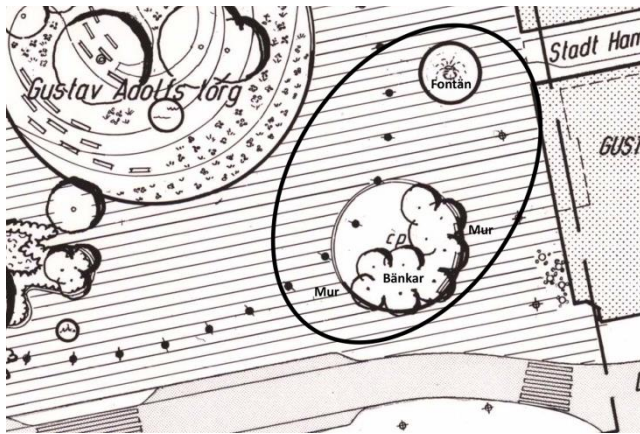
Figur 9. Reviderad illustrationsplan av Gustav Adolfs torg. (Hammer, A. Sohlberg, A. Persson, A. 1994. Malmö stadbyggnadskontor)

Figur 10. Område 2 (Sara Aneljung 2015-05-19)

Innehåller tio bänkar, en fontän samt en mur. Bänkarna är mobila vilket har utnyttjats till viss del då en är placerad på gräsytan. I övrigt står de även här relativt tätt och är i gott skick. Vissa av bänkarna står i skugga eller halvskugga delar av dagen. Fontänen som heter "Lekande barn", är igång och har en låg kant. Liket övriga murar på torget är även den här i lagom storlek att sitta på.

Område 3

Figur 11. Reviderad illustrationsplan av Gustav Adolfs torg (Hammer, A. Sohlberg, A. Persson, A. 1994. Malmö stadbyggnadskontor)

Figur 12. Område 3 (Sara Aneljung 2015-05-19)

Område 3 även kallat "Kungalunden", innehåller sex bänkar som alla är placerade i en halvmåne längs en mur. Några av bänkarna skuggas av träd delar av dagen. Fontänen var igång men har en hög kant som ej går att sitta på utan risken att falla i. Muren följer bänkarnas rygg och är något högre än de övriga murarna på torget.

3.2 Resultat observation

Resultatet av observationen visar de aktiviteter som utfördes i interaktion med diverse element. Se bilaga cirkeldiagram för hela resultatet som visar på könsfördelning och åldersfördelning.

Nedan visas klassificeringen av de aktiviteter som förekom vid de observerade elementen bänk och mur:

- *betrakta* innebär att titta på folk, ting eller saker som sker i omgivningen
- *förtära* innefattar både dryck och mat
- *musik*
- *röka*
- *samtala* innefattar tal i mobiltelefon, samtal med person i omgivningen och väntan på person
- *sitta*
- *stå*
- *vila* innebär att sola, läsa och ligga ner
- *övrigt* kan bestå av att borsta håret, knyta skosnören, samla burkar, dona med barnvagn samt att titta på reklam

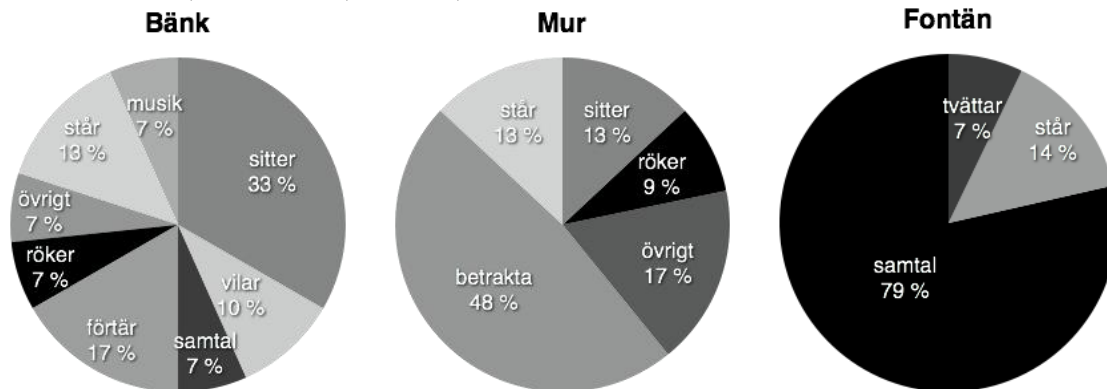
Nedan visas klassificering av de aktiviteter som förekom vid det observerade elementet fontän:

- *betrakta*
- *förtära*
- *leka*
- *samtala*
- *sitta*
- *stå*
- *tvätta*

Cirkeldiagram som redovisar olika aktiviteter eller användning av toaletten har uteslutits och orsaken till det är att aktiviteten på en toalett är begränsad.

3.2.1 Område 1

Kl. 09.00-10.00, 30 kvinnor, 21 män, 20 barn

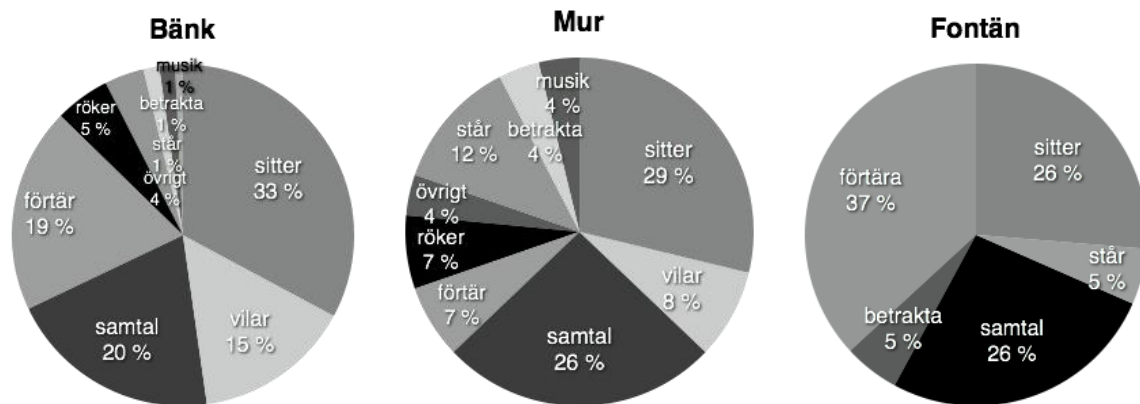
Sammanfattning område 1:

Det element som användes mest under observationen var mur, följt av bänk och fontän. Områdets placering intill busshållsplatsen gjorde att elementen främst användes i väntan på buss vilket skedde under korta perioder, cirka fem minuter. Många busschaufförer vistades i område 1 i väntan på att kliva på sina skift, då utgjorde Gustav Adolfs torg en naturlig uppehållsplats. Bortsett från att fontänen fungerade som en mötesplats för en stor grupp pensionärer var aktiviteten "samtalet" ovanlig vilket indikerar att platsen under observationstillfället ej användes i socialt syfte. Barn och ungdomar yngre än 20 år var underrepresenterat i område 1, bortsett från när en dagisgrupp passerade interagerade de med muren. På övriga områden under övriga tider var barn i stor minoritet.

Den huvudsakliga aktiviteten på bänkarna var att sitta och då satt människor ofta utspridda över platsen. Förtäring sittandes på bänken förekom, samt att ståendes avlasta en tillhörighet på bänken. Huvudsaklig aktivitet vid fontänen var möten. Fontänen fungerade likt bänken som avlastningsplats av väska eller för handtvätt. Vid muren var den huvudsakliga aktiviteten att betrakta en blomplantering, vilket ofta skedde i samband med att folk passerade platsen. Den övriga aktiviteten som också var vanligt förekommande bestod av fotografering av blomplanteringen eller att stå samt sitta vid muren. Samtliga tillfällen utom ett användes toaletterna i området, då ett barn vände i dörren. De flesta som använde toaletterna var i åldrarna 30-40år. Vädret under observationen var halvklart.

3.2.2 Område 2

Kl. 11.00–12.00, 44 kvinnor, 54 män, 0 barn

Sammanfattning område 2:

De element som användes mest var bänk och mur, vilka till största del användes som platser för samtal med vänner, familj eller partner, men även i syfte att vänta på någon. Bänkarna och muren användes under allt från en minut till hela timmen under observationen och rulljangsen bland användare var stor. Under timmen var området ständigt befolkat. De populäraste aktiviteterna vid elementen var att sitta, samtala och förtära.

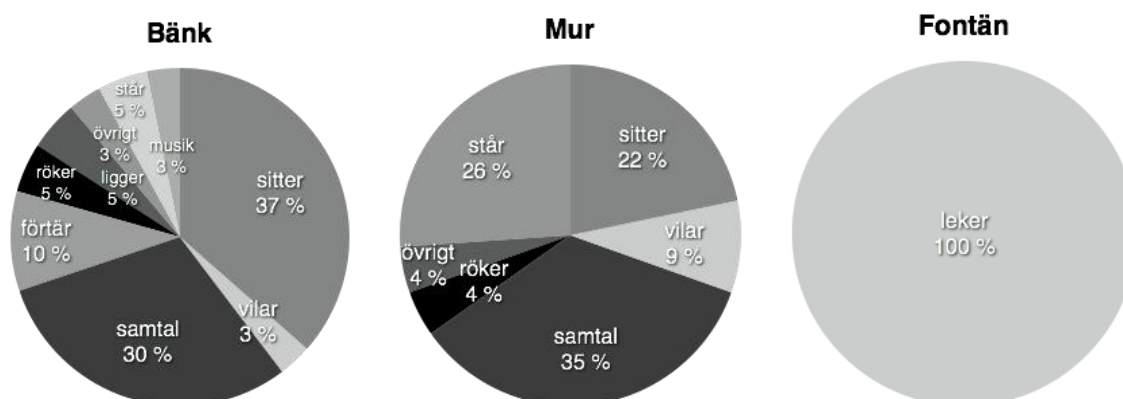
Vid aktiviteten att sitta, skedde det på bänkarna under längre perioder. På bänken var även förtäring vanligt, där alkoholhaltig dryck var vanligt förekommande bland äldre män i grupp, medan förtäring av kaffe, snabbmat och godis skedde bland övriga användare. En annan vanlig aktivitet var rökning och solning. Aktiviteten vila gjordes till störst del av enskilda individer utan sällskap. Åldern bland användarna av bänken var främst mellan 50-70 år.

Huvudsaklig aktivitet vid muren var att sitta och den hade många användare i åldrarna 10-40 år medan äldre då valde bänken. Huvudsakliga aktiviteter kring fontänen var att sitta. Människor möttes upp, satt på dess kant, drack alkoholhaltiga drycker och spottade i fontänen. Det var enbart män som interagerade med fontänen och var åldrarna 40-60 år.

Observationen skedde under en generell lunchtid och i samband med observationen var butikerna i angränsande område öppna. Det medförde att många passerade och interagerade med platsen i samband med pågående konsumtion och förtäring av lunch. Vädret var soligt och flertalet människor tog av sig jackor.

3.2.3 Område 3

Kl. 14.00–15.00, 18 kvinnor, 18 män, 3 barn

Sammanfattning område 3:

Det element som användes mest i området var bänkarna. Samtliga bänkar användes under observationstillfället och de stod oanvända endast korta perioder. De användes likt område 2 i allt från en till 40 minuter. De flesta människor ankom ensamma men mötte upp någon på platsen eller väntade in någon. På både bänk och mur var de vanligaste aktiviteterna att sitta, samtala samt att vila. Aktiviteten samtala i området utgjordes av ett interagerande med andra människor genom att möta upp någon, samtala via mobil eller genom att tigga⁴. Många åt och drack på bänkarna, mestadels kaffe och snabbmat men även fika. En person stod länge och granskade den reklam som fanns intill bänkarna.

Huvudsaklig och enda aktivitet som skedde vid fontänen var ett barn som lekte genom att skvätta vatten på omkringliggande stenlagd yta.

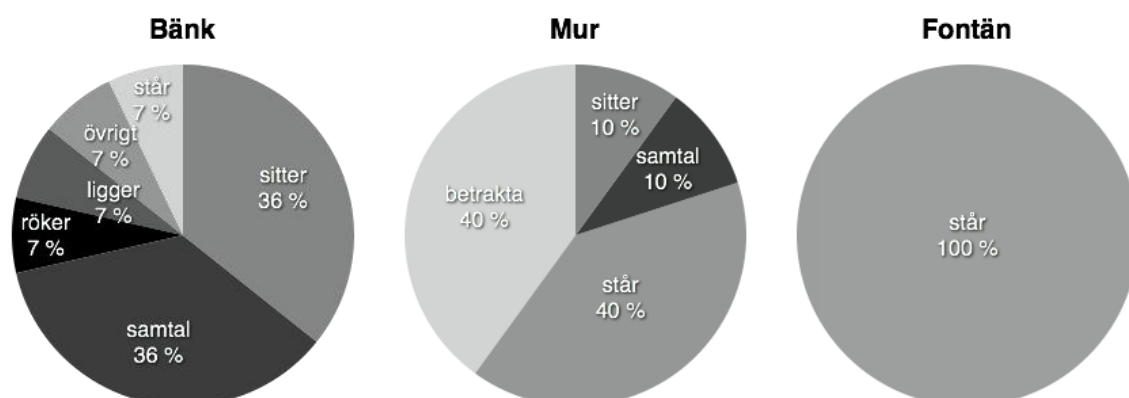
På bänkarna var de vanligaste åldrarna 20-30 år för både kvinnor och män. För mur var de vanligaste åldrarna också 20-30 år för kvinnor, medan de för män var 10-20 år. Precis som vid observationstillfället mellan 11.00–12.00 var butikerna i närområdet öppna vilket gjorde att många besökte platsen i samband med pågående konsumtion.

Vädret under observationstillfället var soligt.

⁴ Att tigga innebär i det här sammanhanget att be om monetärt bidrag

3.2.4 Område 1-3, kväll

Kl. 20.00–21.00, 12 kvinnor, 6 män, 0 barn

Sammanfattning Område 1-3, kväll:

Observationen inkluderade alla tidigare områden med samtliga utvalda element. De element som användes mest var bänk och mur. Under observationstillfället var det ingen som utförde någon form av förtäring. Huvudsaklig aktivitet i anknytning till bänkarna var att sitta följt av samtal. Aktiviteten samtal vid bänkarna innebar att personer möttes upp eller samtalade via mobil. En person låg på en bänk. Användningen av bänkarna skedde i genomsnitt i 15min och majoriteten av användare var män. Huvudsaklig aktivitet vid muren var att stå och betrakta. Aktiviteten stå skedde genom att gå eller balansera på muren och betraktandet gjordes på blommor i omkringliggande planteringar. Huvudsaklig aktivitet vid fontänen var att stå, bland annat genom att stå bredvid medan en hund badade. Fyra kvinnor som använde fontänen under observationen var i spridda åldrar, 10-50 år. Inga män befann sig vid fontänerna och vid användande av mur var kvinnor i majoritet. Toaletterna som kostar tio kronor var stängda och de som kostar fem kronor användes ej. Vädret var klart och solen gick ner.

3.2.5 Område 1-3, natt

Kl. 01.00-02.00, 4 kvinnor, 25 män, 0 barn

Sammanfattning Område 1-3, natt:

Torget användes likt morgonens observation främst som en passage för människor som var på väg någonstans. En snabbmatskedja och några barer var öppna i anslutande omgivningen till torget. Störst passage skedde på torgets östra sida, Majoriteten av användarna var män, 25 stycken, medan det enbart var fyra kvinnor. Det som lockade männen var främst den nattöppna matkedjan. På torget vistades få människor och aktiviteten var låg kring elementen. Belysningen på torget gjorde största delarna av platsen överblickbar. De utvalda elementen gick att observera trots mörkrets infall. Vattnet på fontänerna, likt tidigare observationer, var igång. Den enda aktiviteten kring utvalt element, var vid en av fontänerna. Den användes av en man i 20-30 års åldern som satt på fontänens kant. Han interagerade med oss genom samtal och lånade samtidigt telefon. Under observationstillfället var den bemannade toaletten stängd medan den obemannade var öppen med en avgift på fem kronor. En av dessa två var under hela observationen ockuperad. Vädret var klart men fuktigt från tidigare regnskur.

Observation som skedde nattetid behandlade inte utvalda element. Istället observerades övergripande aktivitet på torget, med anledningen att interaktionen med elementen på natten, utöver fontänen, var obefintlig.

3.3. Resultat mejlkontakt

Nedan har respons från tillfrågade landskapsarkitekter och planerare sammanställts. De har numrerats från 1-7 för att alla skall förbli anonyma vilket även bevarar fallstudiens objektivitet. Nummer 1-6 är yrkesverksamma representanter från kommun medan person 7 arbetar inom den privata sektorn.

Person 1⁵ menar att inkluderande och exkluderande design är ämnen som det talas om men som saknar policy och att det inte nämns i stadsmiljöprogram för kommunen. Hen menar att alla talar om öppenhet, tillåtande och attraktiva stadsmiljöer som skall vara till för alla, men menar att ändå syns exkluderande design t.ex. i stadsmiljöer. På samma sätt talar person 2⁶ om att begreppen inte är något som tas upp i arbetsprocessen. Fortsättningsvis säger hen att det sällan kommer på tal utan diskuteras oftast när något redan är byggt. Då kan de få respons från medborgare med förfrågan om att avlägsna element som utnyttjas av t.ex. missbrukare. Ett aktuellt exempel inom kommunen är att förfrågan finns om att bygga bort tillhåll under en trappa.

Person 3⁷ menar att de i kommunen inte jobbar uttalat med varken exkluderande eller inkluderande design som begrepp. De arbetar utifrån att alla sorters brukargrupper skall inkluderas på en plats. Det säkerställs genom att konsulter ansöker utvärderas utifrån förmågan att utforma inkluderande som avgörs utifrån dess gestaltning, funktionalitet samt helhetsverkan. Person 4⁸ anger till skillnad från tidigare att de inom kommunen inte medvetet arbetar med exkluderande design utan hellre strävar efter mångfunktionella platser. Person 5⁹ anger att de på liknande sätt förhåller sig till begreppen och inte använder exkluderande design i nuläget. De förhåller sig till inkluderande design som något som skall eftersträvas i så stor utsträckning som möjligt.

Person 6¹⁰ återger att de arbetar med inkluderande design i största möjliga mån för att alla ska få känna sig välkomna i det offentliga rummet. De strävar efter att skapa attraktiva miljöer med folkliv, för alla, med plats för alla att sitta och röra sig fritt. Känslan av trygghet uppnås av mycket folk i rörelse anser dem. Hen menar att även om vissa grupper av människor oftare orsakar konflikter än andra avvisas de inte genom exkluderande design. Att exkludera människor är bara att flytta eventuella problem och det är inget de vill praktisera. Aktuellt problem för kommunen är dock nya sittplatser som eventuellt ska prydas med metall detaljer för att motverka skejtande. Viljan att förhindra eventuellt slitage, hållbarhetsperspektivet, står därmed i konflikt med önskan att platsen skall användas och skapa folkliv, även av skejtarna.

Person 7¹¹ talar däremot, i kontrast till övriga tillfrågade, om att både exkluderande och inkluderande design efterfrågas som del av uppdrag i stadsrum och på offentliga platser men till störst del utan att begreppen brukas. Exempel som hen anger var angående en bussgata som skulle göras om till butiksgata, där rädslan att ungdomar skulle hänga, gjorde att de efterfrågade bristande sittmöjligheter. Hen säger att kontoret ansåg att de bara flyttade bort ungdomars potentiella ”bus” till andra platser vilket inte löser några problem. Som kompromiss fick området istället låga murar, likt murarna på Gustav Adolfs torg som ändå subtilt erbjuder möjlighet att sitta. Hen avslutar med att återge att ett sätt att arbeta för inkludering är att inte programmera platser.

⁵ Person 1, Utvecklingschef gatukontoret, kommun, mejlkontakt 2015-04-27

⁶ Person 2, Stadsträdgårdsmästare, kommun, mejlkontakt 2015-05-04

⁷ Person 3, Landskapsarkitekt, kommun, mejlkontakt 2015-04-29

⁸ Person 4, Stadsträdgårdsmästare, kommun, mejlkontakt 2015-04-29

⁹ Person 5, Samhällsutvecklare, kommun, mejlkontakt 2015-05-11

¹⁰ Person 6, Landskapsarkitekt, kommun, mejlkontakt 2015-04-28

¹¹ Person 7, Landskapsarkitekt, privata sektorn, mejlkontakt 2015-04-27

4 Diskussion

Diskussionsavsnittet är uppdelat i två delar. Den första delen behandlar resultatet från fallstudien över Gustav Adolfs torg och knyter an till målet hur elementen används på platsen följt av huruvida de är exkluderande eller inkluderande. Den andra delen behandlar mejlkorrespondensen med yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare som knyts an till syftet att diskutera eventuella konsekvenser vid gestaltning av offentliga platser. Slutligen utvärderas vår metod i en metoddiskussion.

Eftersom arbetet grundar sig på en okonventionell metod genom en fallstudie, har ny information inom ämnet påträffats under arbetets gång. Därav tillkommer nya referenser i diskussionsmaterialet.

4.1 Resultatdiskussion fallstudie

4.1.1 Användningen av Gustav Adolfs torg

Resultatet från observationerna av elementen på Gustav Adolfs torg indikerade att användandet utfördes av en heterogen grupp människor. Under kvällen och nattens observation var interagerandet med platsens element relativt låg, främst bland kvinnor. Resultatet pekade däremot på att platsens element i helhet verkade avvisande för användning under natten. Då det tidigare under dagen hade regnat kan de blöta elementen ha påverkat det bristande användandet. För att få ett tydligt resultat eller uppfattning hade upprepade observationer behövts för att avgöra om avsaknaden av kvinnor var en slump eller om det fanns dolda strukturer som vi inte uppfattade.

Skötseln av en plats är av stor betydelse för användandet, vilket var tydligt under vår första observation. Några av bänkarna var mycket smutsiga och därmed undvek folk att sätta sig på dem. Ett bristande underhåll av element på offentliga platser kan därför leda till ett exkluderande. Vi antar att det är en metod som skulle kunna användas systematiskt för att motivera exkludering av oönskade grupper i de offentliga miljöerna. På samma sätt kan elementens material ha stor betydelse i samband med användningen. Det kunde resultatet visa vid en jämförelse från morgonens observation och observationen som utfördes klockan elva. Granitmuren var på morgonen kall och därmed ingen attraktiv sittplats, medan den senare på dagen hade värmts upp av solen och användes därför flitigt. Bänkarna som var av trä var inte lika kalla på morgonen, vilket kan vara en orsak till varför människor valde att sätta sig där. Som Edin (2014, s.55) konstaterar finns det dolda maktrelationer bakom utformningen och viss typ av utformning kan verka exkluderande, exempelvis gatstenen som ofta inte är tillgänglighetsanpassad. Det innebär att material är en viktig del att förhålla sig till när platser skall agera inkluderande. De här två exemplen skulle kunna kategoriseras som fysiska faktorer medan t.ex. appropriering är en mer psykologisk faktor inom exkludering och inkludering.

Likt kvinnorna var det även en underrepresentation av barn på torget, vilket kan bero på att de befann sig i en dagis- eller skolmiljö under dagtid. De är en användargrupp som av den här anledningen inte fått stort utrymme i övrig diskussion.

Vi tyckte oss se ett varierande användningsmönster av elementen under dygnet. Under morgonen användes inte elementen till så stor grad utan snarare under korta temporära, stunder. Gehl & Svarre (2013, s.17) beskriver hur aktiviteter på offentliga platser kan kategoriseras som nödvändiga eller frivilliga. De beskriver att exempel på nödvändiga aktiviteter kan vara att ta sig till jobbet, handla mat, eller ha ett yrke vars arbete utförs på en offentlig plats. Medan exempel

på frivilliga aktiviteter kan vara att sola och socialisera. Utifrån dessa kategorier skulle morgonens aktivitet på Gustav Adolfs torg kunna klassas som nödvändig eftersom många människor var på väg till bussen och förmodligen till skola eller arbetsplats. Som resultatet visade vistades många busschaufförer på Gustav Adolfs torg i väntan på att kliva på sina skift, vilket enligt Gehl & Svarre anses vara en nödvändig aktivitet.

De frivilliga aktiviteterna och därmed de sociala aktiviteterna ökade under dagen. Eftersom många hade lunchrast och vädret tillät, satte sig många för att sola och använde torget som mötesplats. I jämförelse med tidigare på morgonen befann sig människor dessutom nu under längre perioder på torget vilket visade tendenser på att många aktiviteter mitt på dagen var frivilliga. Majoriteten av de barn som befann sig på platsen befann sig inte på platsen av egen fri vilja, utan i dagisgrupp och utförde därmed en nödvändig aktivitet.

Vid två observationer var butiker i angränsande område öppna vilket gjorde att människor besökte Gustav Adolfs torg under pågående konsumtion, vilket även det kan kategoriseras som en frivillig aktivitet. Gällande frivilliga aktiviteter tycks vissa vara begränsade till de som har de rätta förutsättningarna och resurserna att utföra dem, exempelvis konsumtion.

4.1.2 Exkluderande design och exkluderande fenomen

Hur kan det komma sig att en konstruktion som är direkt riktat mot några av våra allra mest utsatta medmänniskor, som hemlösa och fattiga missbrukare, kan finnas överallt och mitt ibland oss utan att vi frågar oss varför? Kan det bero på att vi upplever bänkarna och liknande fenomen som fullkomligt självklara inslag i stadsmiljön?
Fredrik Edin, 2015

Gustav Adolfs torg har två slags toaletter som båda kräver avgift för att ge tillträde. Det var de element med tydligast exkluderande förmåga. De var delvis begränsade med kontrollerade öppettider men framförallt begränsade på grund av att de krävde avgift. Under observationen var det en ung kille som gick in på toaletten, men som kort därpå återvände ut igen, vi antog att han saknade mynt vilket skulle möjliggjort hans besök. Äldre, både kvinnor och män, undvek muren som sittplats och utnyttjade istället bänkarna för samma ändamål. Orsaken till det kan ha varit att murarna inte är lika bekväma som bänken och saknade armstöd vilket kan ha gjort det svårare för äldre att ta sig upp.

För oss har det framkommit att i ett fall som med toaletterna finns det två alternativ där den ena är att toaletter ska vara gratis och öppna dygnet runt så att alla har möjlighet att använda dem. Medan det andra är att begränsa användandet av toaletterna till de som har råd och/eller mynt tillgängligt. Om toaletterna är gratis kan en konsekvens bli ett sämre underhåll vilket i sin tur leder till minskad användning bland somliga användargrupper. När det däremot kostar att besöka toaletter är de generellt renare men där konsekvensen blir att inte alla är välkomna att bruka dem. Det innebär att resurssvaga människor samt de som vid tillfället inte har kontanter exkluderas. Ett egenupplevt exempel på offentliga toaletter är från Hossegor i Frankrike¹². Där var toaletterna gratis och efter varje toalettbesök genomgick rummet en dusch, vilket innebar att de blev helt rena inför nästa besök. En sådan typ av toalett kan ses som en kompromiss mellan ovanstående alternativ eftersom den både var ren och gratis, däremot kan energiförbrukningen ifrågasättas. Ett annat alternativ kan vara att utrusta en offentlig plats med några toaletter av varje sort.

¹² Egenupplevt exempel från Hossegor, Frankrike 2014

Ytterligare faktorer som kan ha en påverkan huruvida människor använder offentliga toaletter eller ej är avståndet från den egna bostaden, då en person som bor i närheten kan undvika offentliga toaletter eftersom hen föredrar att gå på toaletten hemma. För en person som bor långt bort eller är bostadslös kan det vara den enda möjligheten att lagligt besöka toaletten.

Den ökande exkluderande designen har inte fått tillräckligt stor uppståndelse eftersom majoriteten av oss människor ingår i den grupp som är inkluderad på offentliga platser menar Ekenberg (2015). Det kan också vara en anledning till att många människor inte har lagt märke till hur den "exkluderande designen ätit sig in i det offentliga rummet". Edin (2014, s. 51) beskriver att exkluderande design bekämpas bäst genom att den uppmärksammas. Parkbänken i Vancouver, som försågs med regnskydd kan vara ett sätt att uppmärksamma exkluderande design.

Exkluderande design tillämpas och motiveras, uttalat med att ha ett positivt syfte då t.ex. bänkars armstöd i Stockholm gör det lättare för personer med nedsatt rörlighet att ta sig upp från sittande (Studio Ett 2014). Ett brittiskt företag motiverar på liknande sätt installationer av spetsiga metallpiggarna på marken där metallpiggarna påstods minska nedskräpning och rökning. Åtgärden gjordes efter att företaget hade fått klagomål från kunder (Andreou 2015). Exkluderande design motiveras ibland med att det är en säkerhetsrisk och där utformningen skulle göra samhället tryggare (Iragorri 2015). Röster hävdar även att omöjliggörandet av parkbänkar som sovplats kan försvaras med att samhället samtidigt erbjuder härbärgen för de nödställda (Ekenberg 2015). Med det argumentet tror vi att risken finns att problemet kvarstår. Det som sker blir istället att problemet flyttas till en annan plats och ansvaret läggs på någon annan.

Jane Jacobs (2005), författare och aktivist, anser att mångfald i storstäder kräver ett flertal villkor. Ett av dessa villkor är att alla element i staden bör ha mer än en funktion, som kan locka olika människor vid olika tider av olika skäl, vilket innebär att många element ska kunna användas gemensamt. Mångfald och en allmän användning, vilket offentliga platser har i syfte att erbjuda kan ses som ett argument till varför exkluderande design inte skulle vara hållbart (Jacobs 2005, s.174). Det krävs därför att elementen tillfredsställer olika människors behov. Resultatet visade att det inte bara handlade om design utan även om tiden på dygnet samt utrymme att göra platsen till sin egen. Appropriera innebär att ta något i besittning (Svenska Akademiens ordbok), vilket under morgonens observationstillfälle iaktogs då användarna som satt på bänkarna valde att enskilt sprida ut sig. Den privata sfären tycktes viktigare att kvarvara på morgonen jämfört med senare på dagen. Då satte sig människor snarare där det fanns plats ledig, eftersom majoriteten av bänkarna var ockuperade. Ett ytterligare resultat från Gustav Adolfs torg visade att det enbart var äldre män som interagerade med en av fontänerna. Männerna drack olika sorter av alkoholhaltiga drycker, samtalade högt och tog på så sätt området i anspråk, de approprierade alltså platsen.

Resultatet visade även att några personer låg ner på bänkarna och tog därmed mycket plats i anspråk. Dagtid verkade den liggande aktiviteten vara en accepterad användning av andra människor som vistades på torget, trots att det var brist på sittplatser. Under natten var det däremot ingen som använde bänkarna för att ligga ner fastän det under den här tiden fanns flest bänkar lediga och är den tiden då de flesta har behov av att sova. Även här var tidsbristen ett hinder eftersom observationen inte kunde göras vid upprepade tillfällen. Resultatet kan ha sett annorlunda ut om det hade varit möjligt att göra observationer på flera offentliga platser. Det skulle också kunna bero på dolda mönster. Ett exempel på ett dolt mönster skulle kunna varit det som Åkervall (2015) skriver. Där anser en hemlös man att gågatan i Malmö, som Gustav Adolfs torg anknyter till, är den värsta platsen för att finna sovplats. Ungdomars hotfulla uppträdande och vaktens övervakning avskräcker vistelse på platsen.

Kan det vara så att appropriera en plats är lättare om du känner till den väl? Då har du en förståelse för platsens struktur och omgivning, vilket gör att du kan orientera dig. Denna vetenskap

utgör en trygghet vilket leder till att du vågar ta mer yta i anspråk och använda dess element. Det kan skilja sig från en person som befinner sig på samma plats för första gången, exempelvis turister. Dock behöver det inte förhålla sig så i alla sammanhang eftersom känslan av trygghet på en plats är individuell och kan bero på flera faktorer, exempelvis om en tillhör platsens målgrupp. Kärrholm (2009, s.422) hävdar att det finns bestämda platser för olika grupper av människor på olika tider och att det offentliga rummet ger utrymme för dynamiskt framväxande territorier, vilket skulle kunna liknas med appropriering. Vidare beskriver han att ju mer offentliga platser privatiseras försvinner dessa dynamiska platser till förmån för ett styrt konsumtionssamhälle.

4.1.3 Privatisering, kommersialism och förväntad användning

På Gustav Adolfs torg tog kommersiella verksamheter ytor i anspråk. Ett exempel var ett snabbmatställe vars uteservering upptog stor plats på torget. Resultatet visade även ett större antal människor på torget när butiker i omgivningen hade öppnat. Dessa kommersiella verksamheter kan vara ett tecken på en ökad privatisering Ekenberg(2015) vilket nämndes tidigare. Snabbmatställets uteservering på Gustav Adolfs torg hade liknande innebörd som staketet runt den privata tomten eftersom restaurangen begränsade området till betalande gäster.

David Harvey (2012, s.32) anser att nyliberala samhällens makt ligger i politikens och ekonomins händer. Det resulterar i att kapitalöverskott används för att göra det bättre för privata ägare och deras miljö. I samma nyliberala samhälle menar NSD (2015) att exkluderande design är ett högst ideologiskt sätt att planera en stad på. På liknande sätt säger Edin (2014, s. 55) att det sker en ekonomisk rensning i våra städer och att samhället är dåligt på att ta hand om de som har det sämst ställt.

Det blir tydligt att syftet bakom en design inte är en tillfällighet utan att det finns strategier för att utesluta de som inte skall synas i de offentliga rummen. Det som inte syns finns inte. Det kan vara en samhällsstruktur byggd på att de som är mer socioekonomiskt starka i samhället inte skall tvingas ha dåligt samvete för de som inte har samma förutsättningar. Som Edin (2014 s23) påtalar när han skriver om syftet med bänkens lutning är att den skall avvisa ”konsumtionssamhällets förlorare”.

”Det är ingen medborgerlig rättighet att slippa se fattigdom.” Tove Mellgren, 2015.

Johansson och Khakee (2009, s.26) talar om etik som ett begrepp där principer och regler har i syfte att styra och/ eller reglera beteenden. Det kan alltså innebära att design av element på offentliga platser är formade av principer som syftar till att styra vårt beteende, där vi gör omedvetna val som leder till ett förutbestämt beteende. När brytande mot normen av det förväntade beteendet eller användandet, som att t.ex. ligga på en bänk vars syfte är att sitta på, blir synligt skapar det uppmärksamhet på en offentlig plats. Det kan ligga grundat i att människor utan att ifrågasätta faktiskt beter sig som förväntat. Gallerior kan vara ett exempel där det finns ett förväntat beteende. I det beteendet ingår konsumtion riktat till resursstarka. Gallerior ingår i kategorin offentlig plats och trots det avvisas en viss typ av beteende och besökare. Det förväntade beteendet på offentliga platser blir allt mer att konsumera och görs inte det bryter det mot vad som förväntas. Att uppmärksamma exkluderande design och motarbeta det kan vara ett effektivt sätt att medvetandegöra människor på hur de adapteras och använder sin närmiljö som design förväntar sig.

Chefredaktören för Faktum, Aaron Israelsson (2015) anser att politiken är vägen till att lösa problem i samhället. Han menar att exkluderande design är ett sätt att bekämpa hemlösa istället för hemlösheten. Liknande skriver Tove Mellgren, skribent på Bohusläningen (2015) att den fria rörligheten borde tillskrivas alla men ändå blir det allt vanligare med exkluderande design som

skall hålla människor borta. Hon ger exempel på städer i Sverige som aktivt har valt att minska vegetation för att missbrukare skall hålla sig borta från torgytor. Det är många kommuner som aktivt väljer att jobba med exkluderande design, menar hon, som om det löser ett problem men i själva verket flyttas bara problemet. Likt Aaron (2015) anser Mellgren (2015) att ett stort ansvar ligger hos kommunen och staten att förändra strukturen som skapar exkluderande design, det skall inte vara beroende av gemene mans välvilja.

Det handlar så mycket om att många tycker att det ligger ett ansvar hos högre makter men hur förhåller en sig till att politiken skall ta ansvar när politikerna säger olika.

Det som känns viktigt att komma ihåg är att de offentliga platserna är någons vardagsrum. Det är ett ansvar att motarbeta ojämlikhet på ett tidigare och högre stadie än att det ska läggas ansvar på den som designar element.

4.1.4 Inkluderande design

Utifrån elementen som vi undersökte på Gustav Adolfs torg kunde vi inte urskilja en tydlig homogen grupp av användare. Det indikerar att många av elementen var inkluderande i sin design, som kan utnyttjas av diversifierade användare. En av anledningarna till de många olika användarna av elementen tycks delvis vara torgets centrala placering i anknytning till en populär gågata.

Gustav Adolfs torg har beskrivits som en naturlig mötesplats (Malmö stad, hemsida) och utifrån resultatet av vår observation har det sociala mötet en viktig betydelse för användandet av elementen. William H. Whyte (2000 se Gehl & Svarre 2013, s. 17) har definierat ett scenario som han kallar ”triangulation”. Han förklarar triangulation med olika faktorer som påverkar hur vi tar kontakt med främlingar. Exempel på sådana faktorer är skulpturer, likt utvalda fontänerna, gatumusikanter eller ovanliga händelser som hagel mitt i sommaren. Genom element som uppmuntrar till triangulation, kan torget som offentligt rum bli en social mötesplats och mer inkluderande. På Gustav Adolfs torg var det få unga människor som pratade med okända kring sig medan det inte var helt ovanligt bland medelålders män. Några samtalade kring en av fontänerna och vissa samtalade när de delade bänk under dagens soltimmar. Ett element på Gustav Adolfs torg som även visade potential till triangulation var blomplanteringarna. Det soliga vädret under torsdagens observationer tror vi även kan ha varit en faktor som bidragit till triangulation.

Längs med de flesta bänkarna var murar placerade, något som Gehl (2006, s.159) skulle beskriva som kanteffekten. Det innebär att människor känner en trygghet av att ha något i ryggen snarare än att sitta på en helt öppen plats. Skyddet i ryggen gör att personen får uppsikt över området och ser vad som sker. Det är inte bara vid sittande aktivitet som människor föredrar ”skydd i ryggen”. Det gäller även när människor går och står. Det syntes tydligt under observationen som utfördes nattetid, då majoriteten av människorna rörde sig längs med väggen på östra sidans byggnader. Bara ett fåtal valde att gå tvärs över torget.

Armstöd är en del av bänken som kan användas i syfte att både inkludera och exkludera. I vårt fall på Gustav Adolfs torg hade bänkarna armstöd på varje ände vilket inkluderar äldre och rörelsehindrade som annars kan ha svårt att ta sig upp från ett sittande läge. På andra platser, som på Kastrup flygplats, är armstöden placerade mitt på bänken, vilket är en del av ett system som gör det omöjligt att ligga/sova på bänkarna. Då fungerar armstöden istället som ”avdelare” vilket återkommer på både Malmös centralstation och på Nils Ericsonterminalen i Göteborg.

4.2 Resultatdiskussion, mejlkontakt

Utifrån vår mejlkorrespondens från landskapsarkitekter och planerare blir det tydligt att de arbetar för att offentliga platser bör vara tillgängliga, mångfunktionella och inkluderande för alla brukargrupper. Innebörden av inkluderande design upplevs som något kommuner ser som självklart. Flera kommuner säger sig sakna diskussion och konsekvensanalys kring begreppen exkluderande och inkluderande design i både policy och i arbetsprocess. Det kan vara en bidragande orsak till att den exkluderande designen smyger sig in på offentliga platser, t.ex. i stationsmiljöer, trots målet om öppenhet i staden. Bristen på diskussion i planeringsprocessen kan göra det svårt att förhålla sig till begreppen som lätt glöms bort och inte blir synliga förrän designen är på plats. Konsekvensanalys kan införas som en del i planeringsprocessen som är relevant för planerare och landskapsarkitekters arbete på offentliga platser, vilket innebär ett ställningstagande kring huruvida konsekvenserna av en viss design är etiskt försvarbar eller inte.

Om en plats utformning har en stor inverkan på vårt beteende, som Andreou (2015) säger borde platsens planering prioriteras så att fler skall ha möjlighet att ta del av den. I svaren uttryckte några av kommunerna att de inte jobbar "uttalat", "medvetet" och "inte i nuläget" med exkluderande och inkluderande design. Dessa uttalanden kan tyckas vaga i hur det faktiskt arbetar inom området. Däremot visade mediala kanaler det motsatta. Där uppmärksammades att vissa av de tillfrågade kommunerna har medvetet använt sig av exkluderande design i syfte att göra offentliga platser tryggare genom att avvisa oönskade grupper. Ett av partierna som uttalade sig i Dagens Nyheter (Iragorri, 2015) hävdade att exkluderande design är bra om det finns skäl till det. Ett sådant skäl kanske kan kopplas till trygghetsaspekten.

En exkluderande design skulle kunna skapa en falsk trygghet som gör barriären mellan de som inkluderas och de som exkluderas större genom att ovetskapen om varandra ökar. Enligt Jacobs (2005, s.15) och Ekenberg (2015) är det gemensamma offentliga utrymmet en förutsättning för tolerans och försåtelse mellan olika samhällsgrupper. Om en grupp planeras bort är det i syfte att vara till lags för den som hellre skall vistas på platsen, men det behöver inte alltid vara synligt för den som primärt prioriteras. Som Andreou (2015) vars insikt för exkluderande fenomen inte var uppenbar förrän han själv tydligt blev utesluten från många offentliga platser, som hemlös.

Edin (2015, s.16) nämner att bakom designen finns medvetna beslut med ett syfte som samhället ansvarar för. Bakom designen finns även landskapsarkitekter och planerare. Det som skiljer kommunernas arbete från den privata sektorn tycks vara att kommunerna bär ett yttre ansvar för offentliga platser. Den privata sektorn bär kanske inte lika stort ansvar då de förhåller sig till vad som efterfrågas av beställaren, som de i större utsträckning är beroende av till skillnad från kommunerna. Vem har det största ansvaret? Enligt Mellgren (2015) och Israelsson (2015) är det politikerna som bär ansvaret bakom den exkluderande designen. De kommunala landskapsarkitekterna och planerarna styrs av dessa politiker. Dock visar Iragorris (2015) förfrågning till olika politiker att svaren skiljer sig åt angående exkluderande och inkluderande design. På samma sätt visade mejlkorrespondensen med yrkesverskamma landskapsarkitekter och planerare att åsikterna går isär. Vi tycks leva i ett samhälle där den privata sektorn tar allt större plats i den offentliga miljön och där en konsumtionskultur har en tendens att exkludera. Idag tycks det inte finnas tydliga riktlinjer över hur arbetet ska ske kring exkluderande och inkluderande design och därför finns en tendens att ansvaret läggs på någon annan när konsekvenserna uppstår.

Både Björn Hellström (Iragorri 2015) samt Gehl och Svarre (2013, s.2) uttalar sig om att planerare har en tendens att vara duktiga på att tänka på miljöaspekten och platsens gestaltning, vilket gör att människan och den sociala dimensionen blir sekundär.

Som Lynch (1960, s.157) säger är städer hem för många olika grupper av människor och menar att det måste finnas en djup förståelse för att människor har olika uppfattningar av samma plats. Behovet av att offentliga platser möter olika människors behov borde vara grundläggande

och något som bör tas tillvara på säger även Jane Jacobs (2005, s.173). Hon menar att stadens mångfald är baserad på att olika människor lever tätt intill varandra och därför finns ett stort antal olika behov och tillgångar. Det motiverar varför landskapsarkitekten ständigt borde ifrågasätta och granska sitt arbete för att göra medvetna val där fler behov tas i beaktning.

När konstinstallationer likt Fabian Brunsings ”Pay and sit”, som tidigare nämnts i bakgrunden blir ett föredöme och installeras på riktigt måste vi ifrågasätta vem vår målgrupp är, vem som påverkas men framförallt vilka konsekvenser, möjligheter och hinder design kan skapa.

4.3 Metoddiskussion

Innan arbetet förväntade vi oss att inkluderande design skulle ta upp lika mycket utrymme i uppsatsen som exkluderande design vilket inte blev utfallet. Information kring inkluderande design var betydligt besvärligare att hitta än om exkluderande design. Därav ligger stort fokus i arbetet på exkluderande design. Vi tror det kan bero på att inkluderande design för många anses vara en förutsättning i vårt samhälle, där offentliga platser ska vara till för alla och därav har behovet inte funnits att skriva om ämnet.

4.3.1 Val av metod

Vårt val av fallstudie har fungerat väl med att möta våra mål, syften men även förväntningar med arbetet. Teorier från Jan Gehl och Kevin Lynch har under vår utbildning fått ett naturligt utrymme som säkerligen har format oss till att välja just fallstudie som metod. Problematiken kring fallstudien har varit en rädsla att inte ifrågasätta sina egna invanda mönster och seende, alltså hur validiteten varit, främst under observationerna. Vi har trots det skapat ett medvetenhet att det kommer förekomma dolda mönster och strukturer som för oss är omöjliga att se, som bara går att föreställa sig. Vissa mönster kan kräva en viss tidigare upplevelse, erfarenhet eller vana, vilket är något mycket individuellt. Fallstudien av Gustav Adolfs har således skapat diskussionsunderlag som möjliggjort att lyfta konsekvenser av gestaltande av offentliga platser.

4.3.2 Fallstudie

Inventering

En av rädsorna när vi valt plats för vår fallstudie var att vi inte skulle få ett tydligt resultat, då den exkluderande design som vi satt oss in i inte var tydligt påtaglig på Gustav Adolfs torg. Observationen valde vi ändå att utföra, under flera tillfällen, utspridda på dygnet. En av de kvarvarande frågorna var ändå huruvida vårt första intryck av platsen formade fortsatta observationer av platsen. Då vi kunde se tendenser på både exkluderande och inkluderande design fungerade platsen väl för vårt syfte och mål, men en plats med ännu tydligare exkludering hade på samma sätt varit intressant. Det kändes viktigt att förstå bl.a. vad som omger torget, vem kan tänkas vistas i dess närområde och vilka har behov av platsen? Vilken roll har Gustav Adolfs torg i staden Malmö.

Observation

Vårt val av dag, tid samt aktuell väderlek är faktorer som vi anser har stor inverkan på vårt resultat, då det med största sannolikhet påverkar användandet av en plats. Vi observerade Gustav Adolfs torg under tider som var utspridda under dagen för att få en uppfattning över hur platsen användes olika beroende av tid på dygnet. För att det skulle gett ett mer kvalificerat och representativt resultat hade vi behövt upprepa observation under flera olika dagar. Vårt resultat visar tendenser av användande men kanske sett annorlunda ut om vi valt t.ex. en helgdag då fler människor hade varit lediga. Troligtvis hade användningen inte varit lika bunden till de tidpunkter när många börjar arbetsdagen, har lunchrast och har slutat för dagen. Istället kanske

stor del av användandet varit bunden till butiker i närområdets öppettider. Om arbetet hade utförts under en annan årstid förväntar vi oss att användandet även då hade sett annorlunda ut med färre långa besök utomhus, på grund av väderlek och temperatur. Tid på året är dessutom avgörande för hur många turister som befinner sig på området. Turister kommer att ha olika rörelsemönster än vad den som känner platsen väl har. Observation har varit ett bra sätt att samla in egen data på, vilket är intressant för att bidra till informationsbanken. Vid upprepat försök är dock viktigt att ha i åtanke att faktorer som väder, årstid, tidpunkt, dag definitivt kan påverka resultatet.

Mejlkorrespondens

Kontakt med yrkesverksamma, vars uppgift är att gestalta offentliga platser har varit en stor styrka i arbetet då det har väckt mycket tankar och det gav oss insikt i det aktuella arbetet och inställningen till vårt ämne. Tidsbristen begränsade vårt fortsatta utbyte av information med de kontaktade men hade varit intressant att utveckla mer.

4.3.3 Validitet och dolda strukturer

Är vi stöpta i samma form och har landskapsarkitektens *glasögon* som ger resultatet att vi ser på en plats på ett determinerat sätt? Landskapsarkitektens utbildning har påverkat vårt sätt att se på vår omgivning, ser vi då även annorlunda på de som brukar en plats eller har vi lyckats se bortom våra egna föreställningar? Det är många faktorer som bör inkluderas när en talar om reliabiliteten av vår fallstudie. Hur stor inverkan hade vi på vår omgivning i val av utgångspunkt, hur uppfattades vi av de på platsen och framförallt, vad var det vi inte såg? Hur kan vi avgöra vad det är vi ser, när vi inte hör vad människor talar om, inte vet relationer människor emellan eller vet användarnas förutsättningar eller behov? Mönster som inte är uppenbart tydliga, så som att vakter kanske brukar köra bort folk från en plats som leder till ett mönster där människor redan undviker platsen (Lari 2015).

Vad som är nämnvärt är att Malmö utifrån Philip Åkervalls intervjuer (2015), upplever Gustav Adolfs torg som en av de sämsta platser att befinna sig nattetid, då en blir avvisad från platsen vid försök att utnyttja bänkarna för att t.ex. sova. Det krävs enligt intervjupersonen att du har en god relation till vakter och poliser i Malmö, annars riskerar du att bli bortkörd från platser. Att det inte skedde under observationen, inga sov och inte heller att några vakter syntes till kan alltså bero på att människor redan undviker platsen då de tidigare kan ha blivit avvisade från platsen.

De psykiska hindren som även hindrar människor från att vistas på vissa platser är en grupp som är omöjlig att se vid observation. Det kan därmed vara ytterligare en diversifierad grupp människor, som vi inte såg och som kanske inte ens vistades på torget.

4.3.4 Styrkor, svagheter och framtida frågeställningar

Att ha arbetat gemensamt med den här uppsatsen har bidragit till många fördelar. Vi har haft en effektiv och omfattande datahantering. Det har möjliggjort att vi har kunnat gallra bland litteratur vilket lagt en god grund för vår egen diskussion. Med ett stort ansvar gentemot varandra har arbetet genomförande skett enligt tidsplan. Att dessutom kunna byta arbetsuppgifter och ha varandra som bollplank vid beslut har varit en fördel då vi tvingats motivera besluten, vilket annars kan vara svårt vid individuellt arbete. Det som alltid är en risk vid gemensamt arbete är en minskad flexibilitet men i vårt fall har inte det varit något hinder.

En svaghet för oss har varit tiden, då ämnet är aktuellt och det finns mycket ny kunskap inom området som vi inte hunnit ta del av fullt ut. Arbetet har dock väckt många frågor och funderingar som kan vara intressanta för eventuell framtida fördjupning inom området.

En intressant upptäckt är att många yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare arbetar inkluderande och sällan förhåller sig till exkluderande design. Om möjligt hade det varit ett område värt att fördjupa sig inom, för mer yrkesrelaterad kunskap och erfarenhet.

Ett komplement till vår valda metod observation, skulle kunna ha varit intervjuer men vi såg en risk i att många kan svara vad de förväntas svara och inte vad de själva tycker.

Ljus är något som vi tyvärr inte fick möjlighet att utveckla. Det hade varit intressant att se hur ljus påverkar användningen av Gustav Adolfs torg nattetid men även under vinterhalvåret, då stora delar av dygnet är mörkt.

5 Slutsats

- Hur används utvalda element på Gustav Adolfs torg i Malmö?
- Hur behandlar landskapsarkitekter och planerare begreppen exkluderande och inkluderande design i gestaltungsprocessen?
- Vad blir konsekvenserna av exkluderande och inkluderande design på offentliga platser?

Vi har gjort en kvalitativ fallstudie över Gustav Adolfs torg i Malmö som innefattade inventering och observationer. Dessutom har datainsamling gjorts genom mailkorrespondens med yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare. Utifrån resultatet har vi kommit fram till att det finns fler faktorer än bara ett elements design som påverkar exkluderingen och inkluderingen av människor på en plats. Många menar att den avgörande faktorn för huruvida en plats är exkluderande eller inkluderande ligger i politiken och dolda maktstrukturer. Elementen i sig kanske inkluderar, men platsen de finns på och dess omgivning kan vara avvisande.

Definitionen för offentlig plats är att den ska vara öppen för allmänheten. Trots det lyckas den exkluderande designen smyga sig in på stadens offentliga platser, hur är det möjligt? Utifrån de svar vi fick från yrkesverksamma landskapsarkitekter och planerare tycks det inte finnas specifika strategier gällande exkluderande och inkluderande design i gestaltungsprocessen. Majoriteten säger sig ta avstånd från exkluderande design och istället arbeta med tillgänglighet och inkluderande design. Precis som de yrkesverksamma planerarna har inte heller våra politiker en bestämd strategi gällande exkluderande och inkluderande design i staden. Kan bristen på riktlinjer i kombination med oklara ansvarsroller vara grunden till den problematik som finns idag kring exkluderande design på offentliga platser? Precis som för många människor kanske den exkluderande designen även går den bakomliggande makten obemärkt förbi. Kanske glömmer de bort att räkna in alla typer av användare. Att skapa trygghet tror nog många innebär inkluderande. Men vad många glömmer bort är vem tryggheten är ämnad till. Det är lätt att se hur en yta används och av vilka medan de som inte vistas på ytan lätt ses förbi. Men ett mönster kanske inte är synligt förrän man letar efter det.

Skulle det kunna vara så att det finns en "bild" bland politiker och landskapsarkitekter över vilka som hör hemma i det offentliga rummet och att den bilden grundar sig i egna upplevelser och erfarenheter. Det är alltid lättast att utgå från sig själv. Om inte "de oönskade" grupperna finns representerade i de bakomliggande visionerna och besluten kan det vara svårt att relatera till dem och deras behov. Är Decodes projekt, där oönskade grupper får ta plats, ett recept som fler kommuner och arkitektkontor borde eftersträva?

Landskapsarkitekter har en viktig roll vid stadsplanering. Om inte dem är uppmärksamma på konsekvenserna av exkluderande design finns risken att offentliga platser försvinner. Vi förlorar därmed den arena som bör vara öppen för alla människor och där vi lär oss att förstå varandra.

6 Referenser

ADA (2010). ADA, 7 juni. <http://www.adasweden.se/artikel/ny-bok-om-inkluderande-design/> [hämtad 2015-05-15]

Andersson, B., Stoltz Ehn, A-K. & Wistrand, S. (2012). *Dokumentation och slutsatser från nätverket Stadsbyggnadsdialogens möten under 2011 och 2012*. [Elektronisk]. Stockholm: Stadsbyggnadsdialogen. Tillgänglig: <http://s.yimby.se/se/2377/6afe2ae6-df76-11e2-a3ee-bc305bdeeac3.pdf> [hämtad 2015-04-20]

Andreou, A. (2015). Anti-homeless spikes: 'Sleeping rough opened my eyes to the city's barbed cruelty'. *The Guardian*, [Elektronisk]. 18 februari. Tillgänglig: <http://www.theguardian.com/society/2015/feb/18/defensive-architecture-keeps-poverty-undeen-and-makes-us-more-hostile> [hämtad 2015-04-12]

Anjou, M. (2011) Sluttande bänkar ”avlutas”. *Sydsvenskan*, [Elektronisk]. 23 mars. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/sluttande-bankar-avlutas/> [hämtad 2015-04-01]

Arvidsson, U. (u. å.). Offentlig plats. [Elektronisk] I: *Nationalencyklopedin*, offentlig plats. Tillgänglig: www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/offentlig-plats, [hämtad 2015-05-11]

Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. 4:e uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Ekenberg, K. (2015). Designkriget mot de oönskade. *Gefle Dagblad*, [Elektronisk]. 13 april. Tillgänglig: <http://www.gd.se/kultur/designkriget-mot-de-oonskade> [hämtad 2015-04-20]

Edin, F. (2014). *The Message is the Medium. Luffarsäkra bänkar ur ett ideologiskt perspektiv*. [Elektronisk]. Lunds universitet. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=4618913&fileOid=4618928> [hämtad 2015-04-01]

Edin, F. (2015). Exkluderande design: världens ondaste bänk. *Skumrask* [blogg] 29 januari. <https://fredrikedin.wordpress.com/2015/01/29/exkluderande-design-varldens-ondaste-bank/> [hämtad 2015-05-14]

Expedia. (2015). *Expedia.se*. Tillgänglig: <http://www.expedia.se/Gustav-Adolfs-Torg-Malmo.d6080135.Sevardheter> [hämtad 2015-05-20]

Gatukontoret Malmö stad. *Gustav Adolfs torg*. Tillgänglig: <http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Malmos-stadsmiljo/Torg-A-O/Gustav-Adolfs-torg.html> [hämtad 2015-05-11] *Senaste uppdaterat datum saknas*.

Gehl, J. (2006). *Life between buildings*. 6:e uppl. Köpenhamn: The Danish Architectural Press.

Gehl, J. & Svarre, B. (2013). *How to study public life*. Washington: Island Press.

Gray, J. (1998). *Narrative inquiry*. Opublicerat material. Western Australia: Edith Cowan University.

Gustav Adolfs torg Malmö 1999. (2015). <https://www.youtube.com/watch?v=-ba2Oq65qe4> [hämtad 2015-05-20]

Hagström, E. (2015). Tiggeriförbud värt att utreda. *Smålandsposten*, [Elektronisk]. 17 april. Tillgänglig: <http://www.smp.se/ledare/tiggeriforbud-vart-att-utreda/> [hämtad 2015-04-20]

- Harvey, D. (2008). *The right to the city*. [Elektronisk].
<http://www.mom.arq.ufmg.br/mom/babel/textos/harvey-right-city.pdf> [hämtad 2015-05-26]
- Iragorri, J.J. (2015). A-lagarna fick designa parkbänken. *Dagens Nyheter*, 4 maj.
- Israelson, A. (2015). Aaron Israelson: Vem har ansvaret att fixa hemlösheten? *Göteborgsposten*, [Elektronisk]. 12 april. Tillgänglig: <https://www.gp.se/nyheter/kronika/1.2681877-aaron-israelson-vem-har-ansvaret-att-fixa-hemlosheten> [hämtad 2015-04-20]
- Jacobs, J. (2005). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos AB.
- Johansson, M. & Khakee, A. (2009). *Etik i stadsplanering*. Malmö: Holmbergs.
- Kingsnorth, P. (2009). *Real England – The Battle Against the Bland*. London: Portobello Books
- Klein, N. (2000). *No logo*. 10. ed. London: Fourth Estate Ltd.
- Kulturförvaltningen Malmö (2011-06-29). *Gustav Adolfs torg*. Tillgänglig:
<http://malmo.se/Kultur--fritid/Kultur--noje/Arkiv--historia/Kulturarv-Malmo/E-G/Gustav-Adolfs-torg.html> [hämtad 2015-04-20]
- Kärholm, M. (2009) To the rhythm of shopping-on synchronisation in urban landscapes of consumption, [Elektronisk]. *Social & Cultural Geography*, Vol. 10, ss. 421-440. Tillgänglig: <http://dx.doi.org/10.1080/14649360902853254> [hämtad 2015-05-25]
- Lari, S. (2015). *Hemlösheten och rätten till staden*. [Elektronisk]. Lunds universitet. Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi. (Kandidatarbete) *serie saknas*.
- Lindberg, A. (2015). Tiggarna är ingen ohyra. *Aftonbladet*, [Elektronisk]. 6 april. Tillgänglig: <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg/article20585083.ab> [hämtad 2015-04-20]
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Massachusetts: The MIT Press.
- Mellgren, T. (2015). Att dölja problem med arkitektur. *Bohuslänningen*, [Elektronisk]. 10 april. Tillgänglig: <http://bohuslaningen.se/asikt/ledare/1.3898179-att-dolja-problem-med-arkitektur> [hämtad 2015-04-13]
- Mitchell, D. (2003). *The right to the city*. New York: The Guilford Press.
- Nationalencyklopedin. (u. å.). Torg. [Elektronisk] I: *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/torg [2015-05-11]
- Norrländska Socialdemokraten. (2015). Ta allemansrätten till staden. *Norrländska Socialdemokraten*, [Elektronisk]. 25 mars. Tillgänglig: <http://www.nsd.se/opinion/ta-allemansratten-till-staden-9169351.aspx> [hämtad 2015-04-20]
- Quinn, B. (2014). Anti-homeless spikes are part of a wider phenomenon of ‘hostile architecture’. *The guardian*, [Elektronisk]. 13 juni. Tillgänglig: <http://www.theguardian.com/artanddesign/2014/jun/13/anti-homeless-spikes-hostile-architecture> [hämtad 2015-05-10]
- Studio Ett (2014). *Debatt om exkluderande design*. [Radioprogram] Producent: Magnus Wennerberg. Sveriges Radio, P1. 8 april. Tillgänglig via: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1650&artikel=6135931>

Svenska Akademiens ordbok. (1901). Appropriera. [Elektronisk] I: *Svenska Akademiens ordbok*. Tillgänglig: <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/show.phtml?filenr=1/16/15.html> [hämtad 2015-05-23] sökord *appropriera*

Svensson, K. (2015). Parkbänkens politik. *Hållbar stad*. [Blogg] 6 maj. <http://www.hallbarstad.se/blogs/posts/583-staden-som-vardagsrum-parkbankens-politik> [hämtad 2015-05-14]

Withnall, A. (2014). Vancouver shelter-benches show up London's 'anti-homeless' spikes as how not to deal with rough sleepers. *Independent*, [Elektronisk]. 26 juni. Tillgänglig: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/vancouver-shelterbenches-show-up-londons-antihomeless-spikes-as-how-not-to-deal-with-rough-sleepers-9565941.html> [hämtad 2015-05-19]

Åkervall, P. (2015). *Andra vinklar på vinklade bänkar*. [Elektronisk]. Lunds universitet. Socialhögskolan. (Kandidatarbete) *serie saknas*

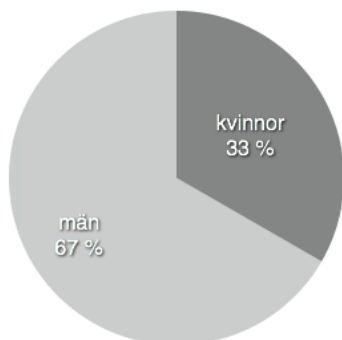
Bilagor

Bilaga cirkeldiagram

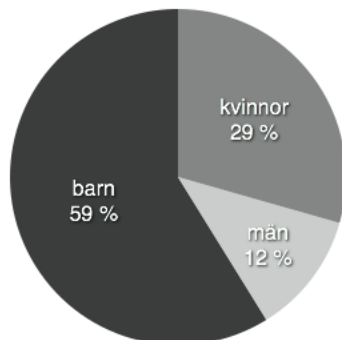
Område 1 (Kl. 09.00-10.00, Totalt: 30 kvinnor, 21 män, 20 barn)

Könsfördelning

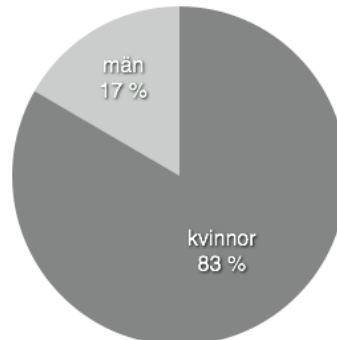
Bänk, 5 kvinnor 10 män, 0 barn

Mur, 10 kvinnor, 4 män, 20 barn

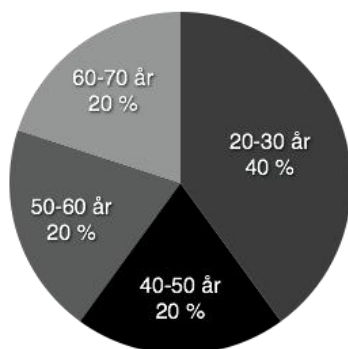

Fontän, 10 kvinnor, 2 män, 0 barn

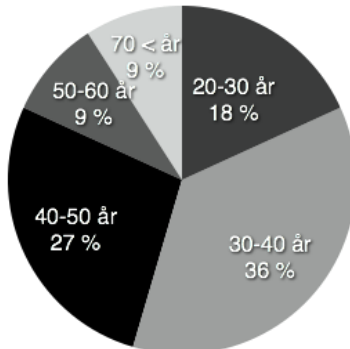

Åldersfördelning

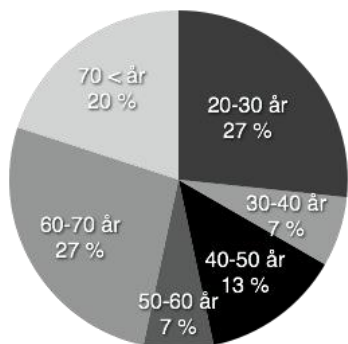
Bänk, Kvinnor

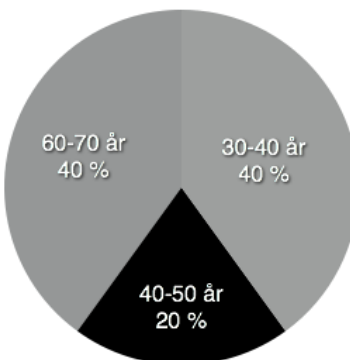
Bänk, Män

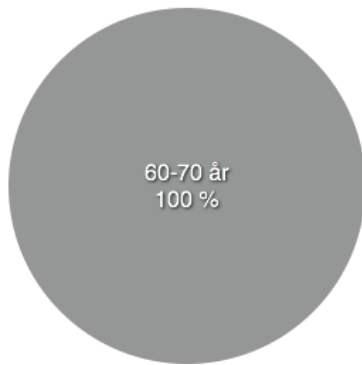
Mur, Kvinnor

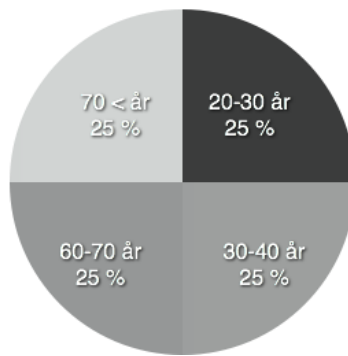
Mur, Män

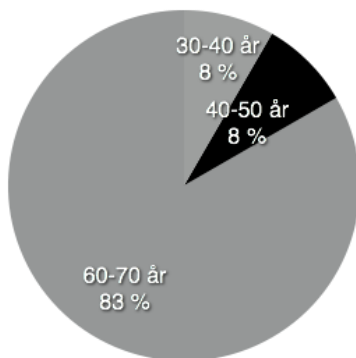
Fontän, Kvinnor

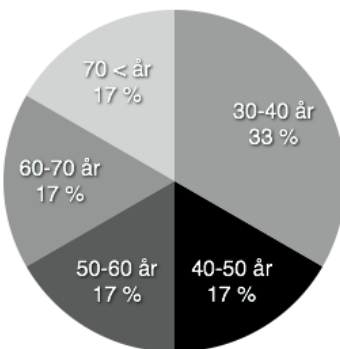
Fontän, Män

Toalett, Kvinnor

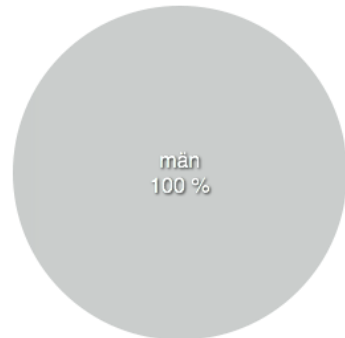
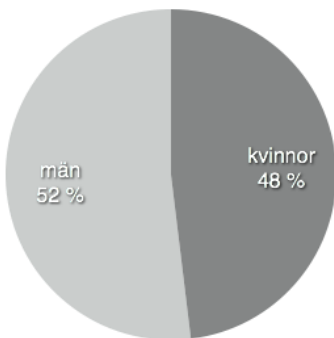
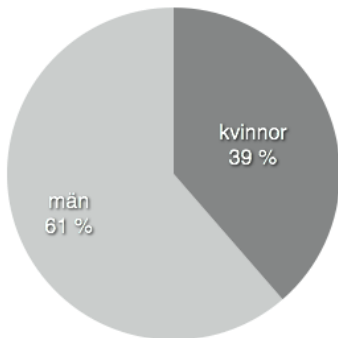
Toalett, Män

Område 2 (Kl. 11.00-12.00, Totalt: 44 kvinnor, 54 män, 0 barn)

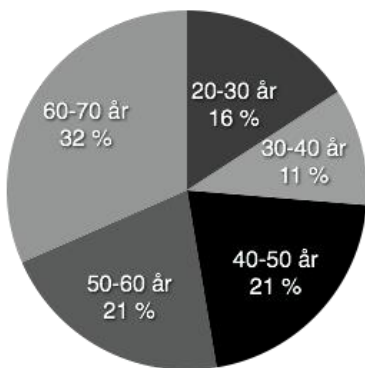
Könsfördelning

Bänk, 17 kvinnor, 27 män , 0 barn **Mur, 25 kvinnor, 27 män, 0 barn** **Fontän, 0 kvinnor, 7 män, 0 barn**

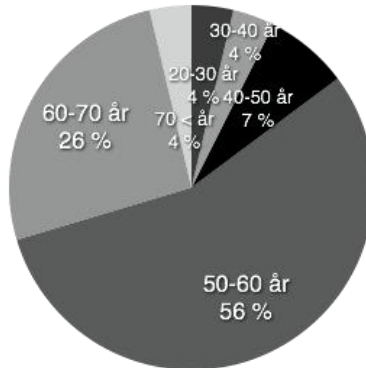

Åldersfördelning

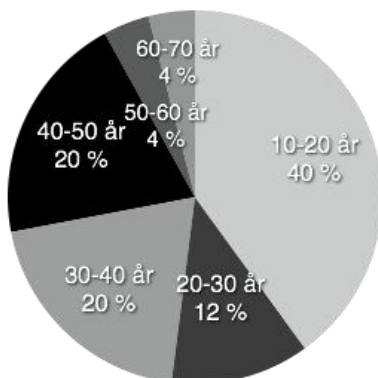
Bänk, Kvinnor

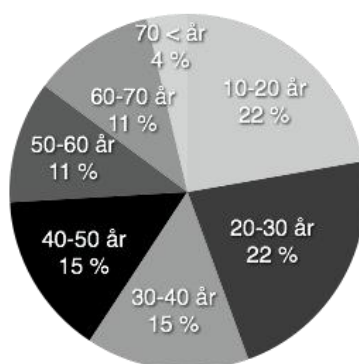
Bänk, Män

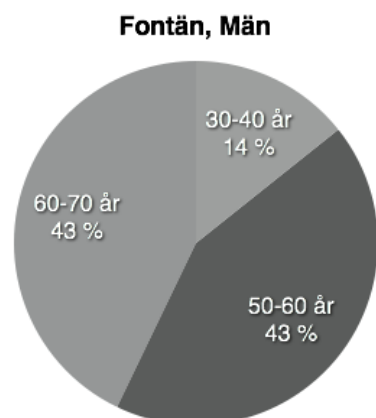
Mur, Kvinnor

Mur, Män

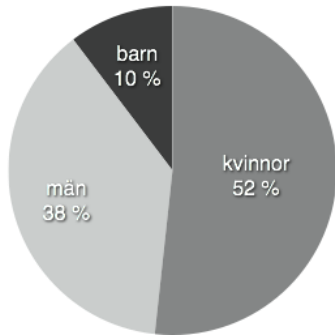
Inga kvinnor interagerade med fontänen under observationstillfället.

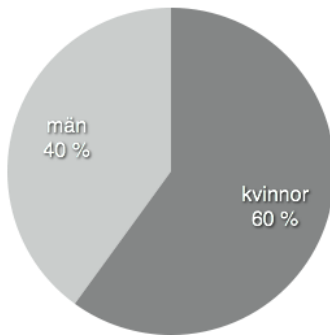
Område 3 (Kl. 14.00-15.00, Totalt: 18 kvinnor, 18 män, 3 barn)

Könsfördelning

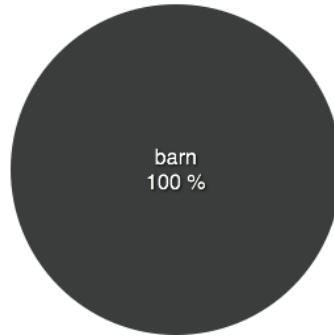
Bänk, 15 kvinnor, 11 män, 3 barn

Mur, 6 kvinnor, 4 män, 0 barn

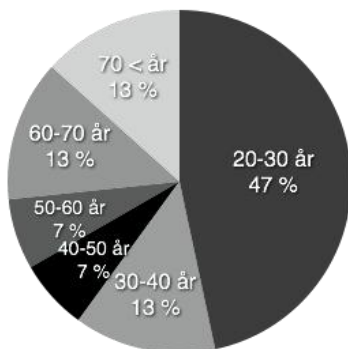

Fontän, 0 kvinnor, 0 män, 1 barn

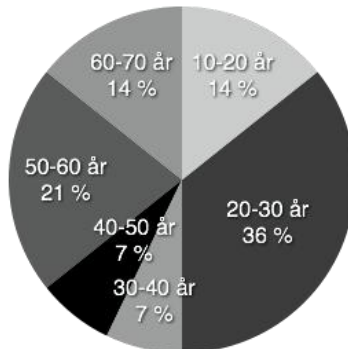

Åldersfördelning

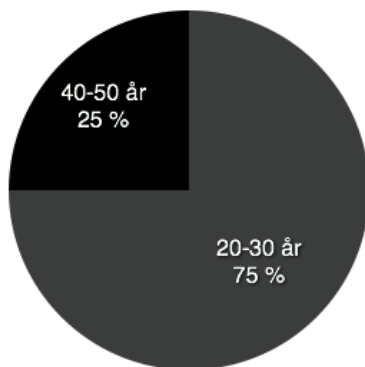
Bänk, Kvinnor

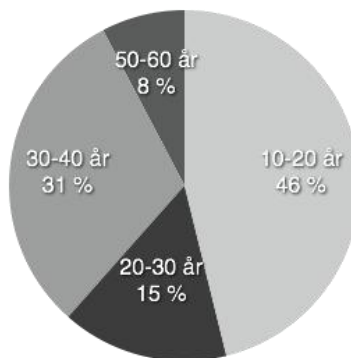
Bänk, Män

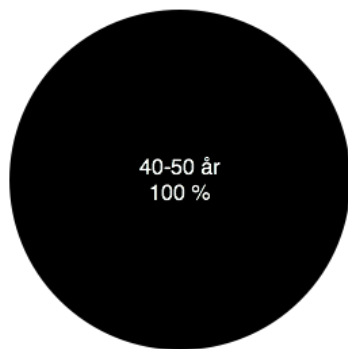
Mur, Kvinnor

Mur, Män

Fontän, Kvinnor

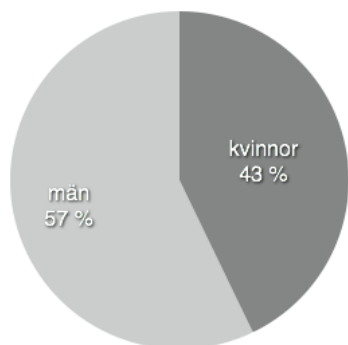

Inga män interagerade med fontän under observationstillfället

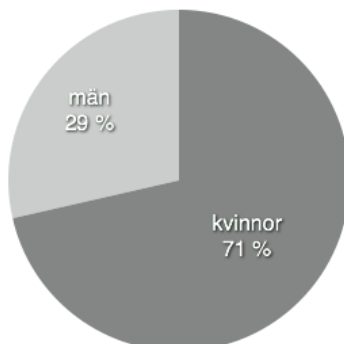
Område 1-3, kväll (Kl. 20.00-21.00, Totalt: 12 kvinnor, 6 män, 0 barn)

Könsfördelning

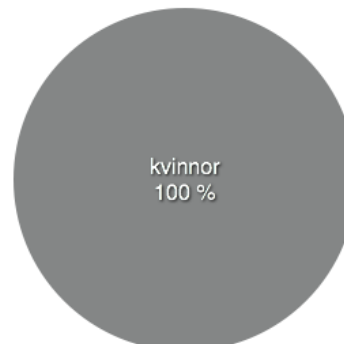
Bänk, 3 kvinnor, 4 män, 0 barn

Mur, 5 kvinnor, 2 män, 0 barn

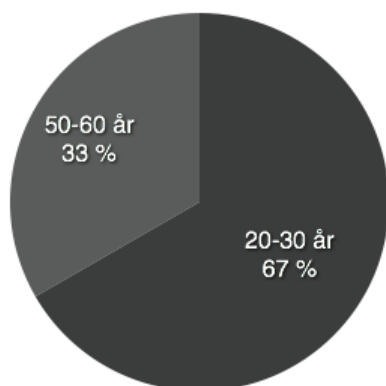

Fontän, 4 kvinnor, 0 män, 0 barn

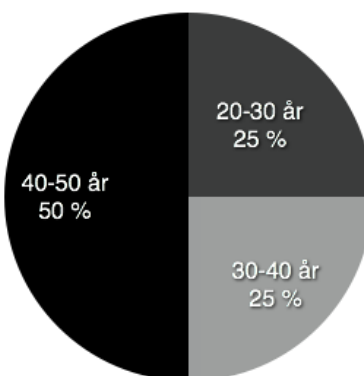

Åldersfördelning

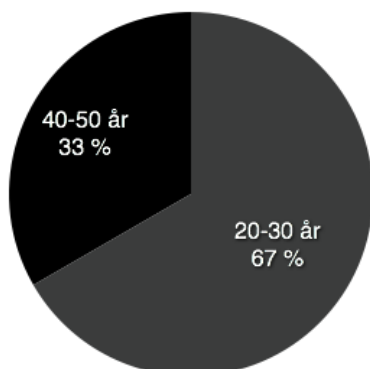
Bänk, Kvinnor

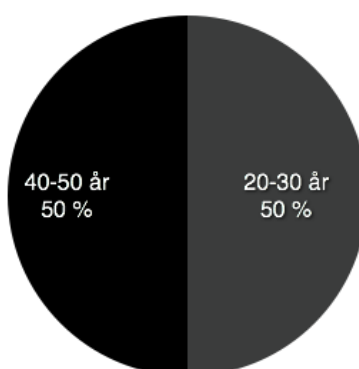
Bänk, Män

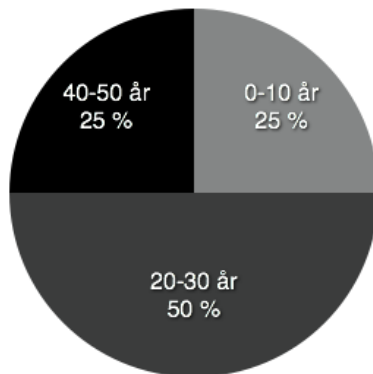
Mur, Kvinnor

Mur, Män

Fontän, Kvinnor

Inga män interagerade med fontänten under observationen.

Område 1-3, natt

Inga diagram genomfördes för område 1-3 natt eftersom det inte fann tillräckligt med underlag.

Bilaga Mejl

Ett mejl skickades ut till kommuner och arkitektkontor i Sverige för att undersöka hur de behandlar begreppen exkluderande och inkluderande design i gestaltningsprocessen. Mejlet som skickades den 27 april 2015 visas nedan.

Hej!

Vi heter Joanna Ederyd och Sara Aneljung och läser tredje året på landskapsarkitektprogrammet vid SLU, Alnarp. Just nu skriver vi ett kandidatarbete som handlar om exkluderande och inkluderande design. Med exkluderande design menar vi design som med avsikt avvisar en viss grupp människor från det offentliga rummet. Exempel på exkluderande design kan vara lutande bänkar som gör det omöjligt för hemlösa att sova där eller metallkonstruktioner som förhindrar skateboarding på en plats.

Anledningen till att vi kontaktar er är för att fråga om ni arbetar med exkluderande respektive inkluderande design vid planering och gestaltning av offentliga platser? och hur det i så fall går till? Är ämnena (inkl. och exkl. design) något som tas upp under arbetsprocessen?

Tack på förhand!

Vänliga hälsningar,

Joanna Ederyd och Sara Aneljung

Bilaga observationsformulär

DAG OCH VÄDER:

TID	KÖN	ÅLDER	ÖVRIGT